

www.npsumava.cz

šumava

ZAJÍMAVOSTI Z PŘÍRODY | ZE ŽIVOTA OBYVATEL | Z HISTORIE

ČTVRTLETNÍK SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA LÉTO 2018 | 45 Kč

2018

Rok pralesů

V Národním parku Šumava

Tetřev nezná hranic

Za pralesy do Bavor

Stezky korunami stromů

Tajemství od Plešného jezera

V příloze: Sběratelské kartičky a plakát pro malé čtenáře

Slovo na úvod

Kam do pralesů

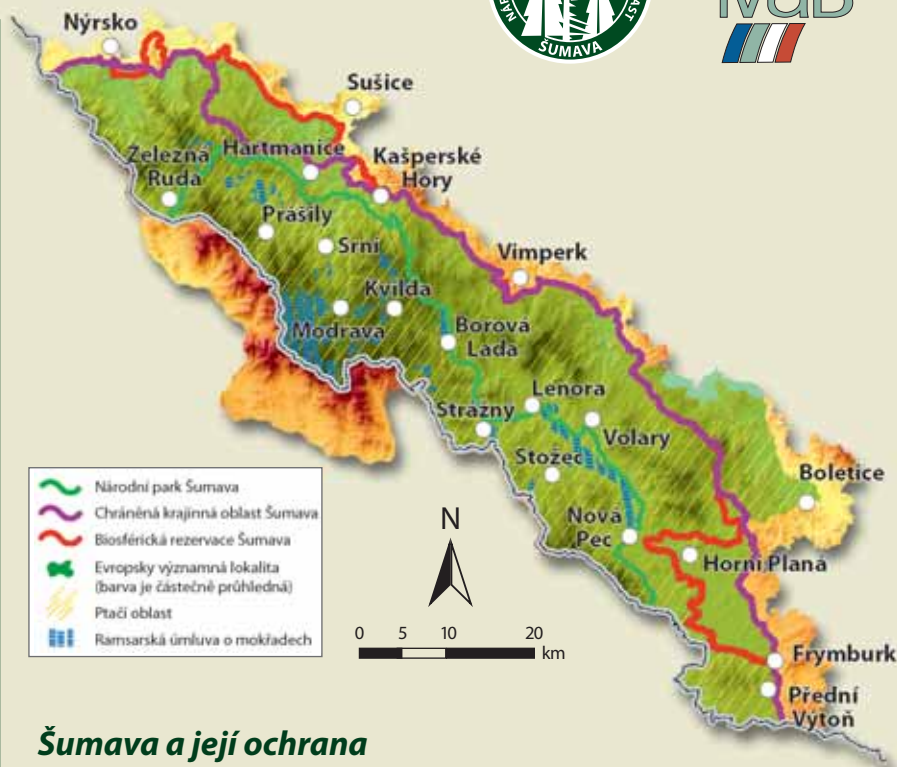
„Šumava je nepřístupná a vy ještě zveďte do pralesů – vždyť se tam ani nemůžeme podívat...“ Od začátku roku jsem tento postesk slyšel několikrát od různých lidí. Přitom Šumava a její pralesy přístupné jsou, jen to mnozí návštěvníci tak nevnímají. Takovou ukázkou jsou Prameny Vltavy, které každý rok navštíví více než sto tisíc lidí a skoro všichni sestoupí k onomu symbolickému pramenu, který se nachází v pralese. Dalším pralesním zbytkem, kterým je možné přímo procházet, je zážitková stezka Duch Prales, jež stoupá od hráze Plešného jezera k pomníku Adalberta Stiftera.

Návštěvníci se přitom nemusí omezovat pouze na českou část Šumavy a mohou vyrazit například do pralesů národního parku Bavorský les – do Mittelsteighütte nebo Hans-Watzlik Hain. Tato území jsou přístupná pouze po značených cestách a návštěvník nahlíží do interiérů pralesních zbytků rozkládajících se nedaleko hranic v oblasti Zwiesselu, ale je v té chvíli uvnitř pralesa podobně jako třeba na Pramenech Vltavy. A je to opravdu zážitek, jako když třeba navštívíte Jezerní skálu nad řekou Blanicí, kde si užijete opravdu divokého pralesního zbytku, který mnoho turistů nezná. Ostatně jako spousta dalších míst, která nepatří mezi ta „vyhlášená“, kam hlavně o letních prázdninách proudí tisíce lidí denně. Nebojte se tedy při plánování svých šumavských výletů a dovolených vybrat místa, která normálně nejsou uváděná v turistických průvodcích – i ta stojí za prozkoumání!

Tak krásné léto, ideálně na Šumavě.

Jan Dvořák

mluvčí Správy Národního parku Šumava

Šumava a její ochrana

Chráněná krajinná oblast Šumava

Vyhlášena v roce 1963 jako vyvrcholení snah o zvláštní ochranu přírodovědně cenného území.

Národní park Šumava

Centrální část Šumavy byla v roce 1991 přeřazena podle české legislativy do nejvyšší kategorie územní ochrany.

Ramsarská lokalita – Šumavské rašeliště

Poměrně rozsáhlá část území (6 371 ha), zařazená v roce 1993 do mezinárodního seznamu mokřadů, dokládá celosvětový význam území.

Natura 2000

V rámci celoevropské soustavy chráněných území byla v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie zřízena:

- **Ptačí oblast Šumava** – pro ochranu vybraných ptačích druhů v oblasti (v roce 2004),
 - **Evropsky významná lokalita Šumava** – pro ochranu společenstev a vybraných druhů (v roce 2005).
- Obě lokality se prolínají s územím NP a CHKO a dokládají tak evropský význam tohoto území.

Biosférická rezervace Šumava

Už v roce 1970 byl vyhlášen celosvětový Program Člověk a biosféra (MaB). Jeho cílem je podpořit rozumné a trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů a zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodou. Oblast Šumavy byla celosvětovou organizací UNESCO vyhlášena biosférickou rezervací v roce 1990.

Šumava
Biosférická rezervace

Vydavatel
Správa Národního parku Šumava, rezortní organizace MŽP

Adresa redakce
Správa Národního parku Šumava
1. máje 260, 385 01 Vimperk
tel.: 388 450 218
fax: 388 450 019
e-mail: sumava@npsumava.cz

Redakční rada
Pavel Bečka, Jan Dvořák, Pavel Hubený, František Janout, Jiří Kadoch, Jan Kožel, Zdenka Křenová, Václav Sklenář, Martin Starý, Josef Štemberk, Michal Valenta

Redaktor časopisu
Jiří Kadoch

Fotografie
Na titulní straně: Kouzlo přirozeného lesa. Foto Štěpán Rosenkranz
Na zadní straně: Žlutásci borůvkovi. Foto: Alois Pavlíčko
Grafická úprava:
Mgr. Václav Hrabá
Tisk: Tiskárna Černý s. r. o., Černá v Pošumaví

Distribuce
PNS a. s., Mediaprint & Kapa Pressegrasso, spol. s r.o. a další distributoři.

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, jzn.: P-2986/96 ze dne 6. června 1996.

Předplatné
Vyřizuje redakce, časopis vychází čtyřikrát ročně, cena výtisku je 45 Kč, celoroční předplatné 145 Kč.

Registrační číslo: MK ČR E 7518
Uzávěrka čísla: 15. 5. 2018
Datum vydání: 1. 7. 2018

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí.

04

04 Dvě desetiletí smrkových pralesů na Šumavě

Jak rozdílný může být vývoj lesa na Jezerní hoře, Velké Mokrůvce a Boubíně?

08

06 Tetřev nezná hranic

Výsledky výzkumu šumavské populace.

08 Návštěvnícký management v Národním parku Bavorský les

Prostorová a v některých případech i časová omezení zohledňují cíl národního parku „Nechat přírodu být přírodou“.

10 Příběh jelena „Obecňáka“

Telemetrický osud jednoho ze sledovaných jelenů Šumavy.

12 Za pralesy do Bavor

Mittelstaighütte, Hans Watzlik-Hain, kar Roklanského jezera - místa, kde prales ještě vládne.

14

14 Co nám prozradila smečka vlků v NC Srní

„Ostře sledovaná“ smečka přináší mnoho poznatků z jejich života.

16 Tajemství od Plešného jezera

Ponechání přírody přirozenému vývoji poskytne životní prostor i druhům, které jsme považovali za vyhynulé.

18 Národní park Saské Švýcarsko

Tok Labe dal krajině, kterou pomáhal formovat, své kouzlo.

20

20 Johnovo prozření

Lesmistr Josef John byl velkolepý a osvícený lesník, který uměl pozorovat život lesa.

22 Něco bylo ve vzduchu...

Nové knihy představují příběhy lidí, kterým příroda není lhostejná.

24

24 Stezky korunami stromů

Jak vlastně vznikla myšlenka projektu a kde se můžeme do korun stromů vydat i jinde v Evropě?

26 Duch pralesa po letech

Výhledy ze zážitkové stezky od Plešného jezera každoročně přilákají řadu návštěvníků.

28 Polecké nádrže a Žďárské jezírko

Tip na výlet do klidných a pohodových míst s malebnou krajinou a malým turistickým ruchem.

32

30 Lípa na Wunderbachu

Putování za památnými stromy – 14. díl.

32 Šumava před sto lety na snímcích Fotoateliéru Seidel X.

Doprava dřeva ve schwarzenberských lesích.

34 Aktuality

Dvě desetiletí smrkových pral

Zrození nového pralesa - Jezerní hora.

Na Mokrůvce právě teď nestojí žádní velikáni, ale staré smrky už ano.

Žádný strom neroste do nebe. Vždycky jednou zpomalí svůj růst, odumře, vyvrátí se, uschne. I smrk v pralesě. Jak rozdílný může být vývoj lesa ve starých smrkových lesích, Vám chci ukázat na třech různých místech Šumavy.

Jezerní hora – náhorní planina

Byl to starý smrkový les, ne příliš hustý, s ne příliš velkými smrkami. Stromy zde totiž nerostou moc rychle. Nejdříve se objevil kůrovec, po těžbě kůrovcových stromů v roce 1995 vznikly první maloplošné paseky, které zaměstnanci LČR zalesnili. Potom přišly vichřice, které v několika fázích vyvrátily téměř všechny stromy náhorní planiny. Hlavním zabijákem smrků byl vítr. Bylo tu velmi řídké přirozené zmlazení, jeřáby téměř chyběly a malé zakrslé smrčky byly k vidění jen tu a tam.

V roce 2017, po orkánu Herwart, je na náhorní planině Jezerní hory už jen málo vzrostlých smrků. Zem pokrývají odkorněné i neodkorněné kmeny, různě rozpadlé. Hojně odrůstají smrky z náletu a výsadeb a mnohé z nich už dosáhly tloušťky kolem 15 cm. Průměrná tloušťka živého smrku v roce 2016 byla 15,6 cm, zatímco průměrná tloušťka souší 32 cm. Vedle odrůstajících smrků se tu objevilo hojně jeřábů, jejichž

nejvyšší a nejhustší porosty jsou na pasece vzniklé v roce 1998. Sem tam se objevují také břízy. V druhové skladbě dnešního lesa dominuje smrk s 54 %, doplňuje ho jeřáb se 42 % a bříza se 4 %.

Otázka poměru umělých výsadeb a přirozené obnovy smrku je tady hodně zapeklitá. V roce 1997 převažovala na většině náhorní planiny přirozená obnova s cca 82 % (lokálně ale už umělá dosahovala až 60 %). Do roku 2001 získala umělá obnova mírnou převahu (58 %). Meziroční úmrtnost u umělé obnovy byla přitom 33-45 %. O 3 roky později přirozená obnova opět obrátila skóre a dosáhla 59 %. V tomto období bohužel pomalu končil čas, kdy bylo možné oba typy obnovy od sebe odlišit. Dnes odhaduji, že poměr umělá:přirozená obnova je zhruba 1:1. Přitom celková hustota obnovy smrku od roku 1997 radikálně roste. V roce 2005 byl počet obnovy téměř 8x vyšší a v roce 2007 dokonce 16x vyšší než v roce 1997. Zatímco věk odumřelého lesa se pohyboval kolem

180 let a nejstarší jedinci překračovali 300 let, dnes tu odrůstá nová generace lesa, jejíž věk se pohybuje kolem 15 až 30 let, ale jsou v ní přítomné i stromy z řídké původní obnovy, jejichž věk může dnes dosahovat až k 60 roků. A také jedinci vzrostlých smrků, kteří jakoby zázrakem přežili běsnění vichřic a gradace kůrovců. Mezi nimi jsou nepochybně exempláře starší sta let. Ti, kdo navštíví Jezerní horu za 150 let, pravděpodobně uvidí les podobný tomu, jehož tragédií jsme přihlíželi.

Velká Mokrůvka – západní svah

Už před dvaceti lety to byl porost po gradaci kůrovce, která byla nejsilnější v roce 1991. Už tehdy 83 % stromů byly souše. Jejich průměrná tloušťka byla 55 cm, zatímco průměrná tloušťka přeživších smrků 6,2 cm. Nejsilnější přeživší smrk měl tloušťku kmene 16 cm.

Ve stejné době byla plocha mimo 1. zónu podsázena smrkem. Přirozená obnova před-

esů na Šumavě

Prastará smrčina na Boubíně.

stavovala 42 %, umělá obnova 58 %. V následujících letech byla při podrobném mapování ÚHÚL zjištěna meziroční úmrtnost umělých výsadeb 19 %, zatímco přirozená obnova postupně přibývala. Můžeme tedy odhadovat, že nejméně každý druhý smrk, který tu dnes roste, pochází z přirozené obnovy. Jeřáb se vyskytoval jen velmi řídko, v celkové obnově představoval necelé 1 %.

Dnes, po téměř 20 letech, hodně mladých smrků přerostlo do podúrovně. Před 20 lety rostly smrky nad 1,3 m jen na 7 % plochy, v roce 2015 už na 32 % plochy. Podíl smrku je stále přes 90 % a doplňuje jej jeřáb s necelými 10 %. Průměrná tloušťka živých smrků dosáhla 9,5 cm, a nejsilnější přeživší smrky mají tloušťku 30 cm. Už tři čtvrtiny souší jsou zlomené, a tak je území hojně obsazeno ležícími fragmenty kmenů. Nejstarší stromy zde dosahovaly věku čtyř století. V nové generaci lesa jsou rozptýleny stromy, jejichž věk odhadují až na 150 let.

Boubín, severovýchodní svah pod vrcholem

A tady máme horskou smrčinu, která dosud nepodlehla ani vichřici, ani kůrovci, a ve

kteří najdeme smrky, jejichž kmeny překračují tloušťku 1 m. Ačkoli je tu věkový průměr smrků kolem 140 let, nejstarší smrky překračují 500 let. Smrčina přežila poslední dvacetiletí téměř beze změny. Zvýšila se téměř dvojnásobně hustota živých stromů, a to zejména tím, že do podúrovně dorostly některé smrky z přirozené obnovy a z umělých podsadů. Zatímco na konci 90. let byl tento porost sloupovou sítí se skupinami náletu, o 15 let později má kůrovcem proředěná sloupová síť už zřetelný smrkový podrost. Hustota přirozené obnovy vzrostla asi o polovinu. Trojnásobně se zvýšil podíl jeřábu. Přežila část podsadů, ty tvořily v roce 2000 asi 8 % veškerého zmlazení. Část z těchto podsadů odumřela, zatímco početnost přirozené obnovy vzrostla. Odhaduji, že v roce 2016 podíl přeživších podsadů činil maximálně 4-7 % celkového zmlazení.

Tři pralesy

Tři různé, značně od sebe vzdálené, smrkové lesy: Jezerní hora, Velká Mokrůvka a Boubín. Všechny kolem 1 300 m nad mořem. Na počátku 90. let to byly staré smrkové lesy – nejvíce stop po kůrovcové gradaci

vykazovala Velká Mokrůvka, nejméně Boubín. Jejich společným znakem v době „zeleňého“ lesa byla poměrně nehojná přirozená obnova, jejíž početnost se za 20 let výrazně zvýšila. A to jak v lese, kde odumřely téměř všechny smrky, tak v lese, kde se v úrovni nezměnilo téměř nic. Ve všech lesích se významně zvýšila početnost přirozené obnovy. Protože se ve všech lesích podsazovalo a sázelo, je nepochybné, že jejich budoucí vzhled bude nějak ovlivněn činností člověka. Podle všeho ale ne výrazně. Nakonec většinu změn řídily přírodní procesy: disturbance, které odstranily původní generaci stromů a přirozená obnova lesa, která zformovala generaci novou.

A ačkoli mnoho staletých velikánů odumřelo, budou tady v budoucnu zas. Už existují a stárnou...

Pavel Hubený

Správa Národního parku Šumava
pavel.hubeny@npsumava.cz

Tetřev nezná hranic

Výsledky výzkumu šumavské populace

Tetřeví tok probíhá podle povětrnostních podmínek od března do května.

Tetřev hlušec (Tetrao urogallus) je považován za reprezentativního zástupce druhů starých a bohatě strukturovaných jehličnatých lesů. Počty jedinců tetřevích populací se ve střední Evropě rychle snižují, a to zejména kvůli ztrátě příhodných stanovišť, změnám ve struktuře lesa a zvýšenému stresovému zatížení v důsledku volnočasových aktivit člověka. Národní parky Bavorský les a Šumava společně chrání jedno z posledních středoevropských území s výskytem tetřeva hlušce.

Tetřev je druh velmi citlivý na rušení. Zvláště senzitivní je v zimě, kdy musí šetřit energií, protože se živí málo výživným jehličím a pupeny rostlin, a také v brzkém létě, kdy kuřata ještě nejsou schopná účinně regulovat svou tělesnou teplotu. V těchto obdobích roku může časté rušení vést k oslabení nebo dokonce úmrtí rušených jedinců. K věcné ochraně tohoto ikonického druhu proto potřebují správy obou národních parků získat co nejvíce informací o velikosti a stavu šumavské populace a o vhodnosti stanovišť.

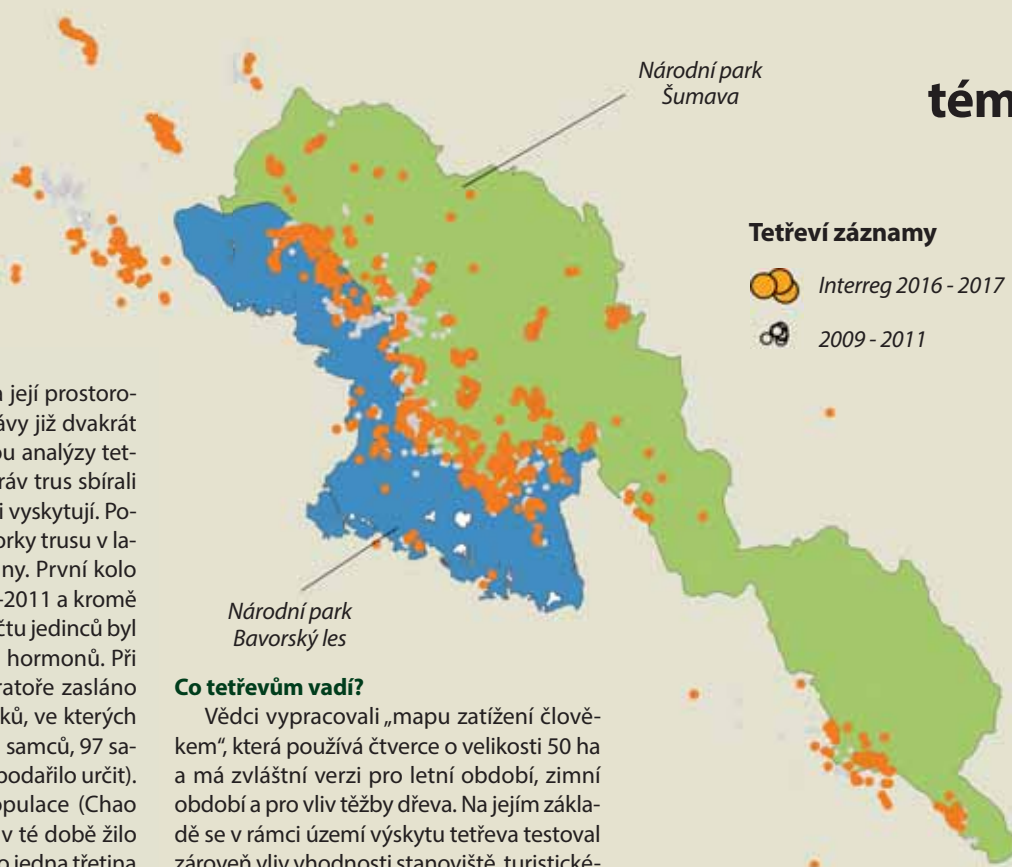
Správy při výzkumu a monitoringu tetřeva spolupracují. Snaží se najít odpovědi na to, jaký

vliv mají na tetřeva např. lesnické zásahy, rušení návštěvníky, ale i přírodní disturbance (polomy a kůrovec). V jednom z prvních projektů byla modelována příhodnost stanovišť pro tetřeva hlušce na celé ploše národních parků Bavorský les a Šumava. Za tímto účelem byla shrnuta a vyhodnocena data o rozšíření tetřeva z let 2000–2005, veškeré záznamy byly přepsány do sítě o velikosti čtverce 50 ha. Vlastnosti stanovišť uvnitř těchto čtverců byly vyhodnoceny z leteckého snímkování z roku 2003 a z digitálního modelu nadmořské výšky. Z 29 potenciálních proměnných popisujících stanoviště identifikovali vědci pomocí statis-

tických metod (GAM – generalized additive modelling) důležité faktory pro výskyt tetřeva. Pro celoroční výskyt se pravděpodobnost výskytu tetřevů zvyšovala s nadmořskou výškou, s množstvím ležícího tlejícího dřeva a s ležícím tlejícím dřevem se smíšeným zmlazením. Slabší závislost byla prokázána u ploch s malými holosečemi a malým množstvím mladých jehličnanů. V zimě jsou rozhodujícími faktory vyšší nadmořská výška a rozpadlé plochy s ležícím dřevem se zmlazením smíšeného lesa. Studie ukázala, že jen cca 20 % plochy obou národních parků je pro tetřevy velmi vhodných.

Tetřeví záznamy

- Interreg 2016 - 2017
- 2009 - 2011

Tetřeví monitoring

Velikost tetřeví populace a její prostorovou a časovou dynamiku správy již dvakrát zjišťovaly neinvazivní metodou analýzy tetřevího trusu. Zaměstnanci správ trus sbírali na celém území, kde se tetřevi vyskytují. Pomocí 12 mikrosatelitů byly vzorky trusu v laboratoři geneticky analyzovány. První kolo sběru proběhlo v letech 2009-2011 a kromě genetické analýzy k určení počtu jedinců byl proveden i rozbor stresových hormonů. Při prvním šetření bylo do laboratoře zasláno 550 náhodně vybraných vzorků, ve kterých bylo zjištěno 219 jedinců (113 samců, 97 samic, u 9 jedinců se pohlaví nepodařilo určit). Metoda odhadu velikosti populace (Chao 1984) ukázala, že na Šumavě v té době žilo 550-570 jedinců tetřevů, z toho jedna třetina mimo národní parky – v CHKO Šumava a v Ptačí oblasti Velký a Malý Javor a Schwarzeck.

Při druhém šetření z let 2016-2017 bylo analyzováno 600 náhodně vybraných vzorků, ve kterých bylo zjištěno 303 jedinců. Bylo zachyceno devět jedinců (genotypů), kteří přežili od prvního šetření. Pro výpočet odhadů velikosti populace byly použity stejné statistické metody. Předběžné výsledky ukazují, že velikost tetřeví populace zůstala přibližně stejně velká a má 530-570 jedinců.

Při obou šetřeních byla většina jedinců zjištěna minimálně dvakrát (maximum 16 nálezů jednoho jedince). Mnohem častěji byli opakovaně zachyceni tetřeví kohouti než slepice. U několika samců se podařilo prokázat přesun na vzdálenosti delší než 20 km (maximum cca 40 km), a to i mezi národními parky a přilehlými chráněnými územími. To znamená, že i oddělené části populace jsou nadále dobře propojeny s jádrovou populací v centrální Šumavě, což je důležité pro genový tok a případné znovuosídlování vhodných stanovišť.

Co tetřevům vadí?

Vědci vypracovali „mapu zatížení člověkem“, která používá čtverce o velikosti 50 ha a má zvláštní verzi pro letní období, zimní období a pro vliv těžby dřeva. Na jejím základě se v rámci území výskytu tetřeva testoval zároveň vliv vhodnosti stanoviště, turistického využití a lesnického využití. Výsledky ukázaly, že tetřevy z vhodných stanovišť vytlačuje turismus a také intenzivní lesnická činnost.

Vyhodnocení stresových hormonů u 1091 vzorků trusu prokázalo nárůst stresového zatížení při navýšení počtů turistů, ale i částečné snížení při vysoké úrovni zatížení. Toto snížení však bylo pozorováno pouze u velmi malého počtu odolných, tzv. „železných“ jedinců např. u Trojmezí. Příčina jejich větší odolnosti není známa. Při vysoké intenzitě lesnických prací bylo zjištěné zvýšené stresové zatížení. Stresové hormony naopak klesaly se stoupající kvalitou přírodních podmínek stanoviště. Celkově se slepice ukazují být výrazně citlivější, než kohouti.

Výhled do budoucna

Společný monitoring tetřeva s genetickou analýzou trusu ukázal, že šumavská populace přesahuje kritickou hranici 470 jedinců (podle Grimm & Storch 2000), potřebnou pro dlouhodobé přežití tetřeva na Šumavě. Snaha o ochranu tohoto druhu je proto i nadále oprávněná. Oba národní parky však ne-

jsou dost velké na to, aby umožnily přežití šumavské populace, žijí v nich pouze cca dvě třetiny jedinců. Tetřevy musíme dostatečně chránit i v okolních územích, ve kterých žijí. Z výsledků vyplývá, že bezzásahovost a velkoplošný rozpad lesa po orkánu Kyrill neměly negativní vliv na velikost populace. I rozpadlé horské smrčiny nabízejí tetřevovi příhodná stanoviště. Může je ale vytlačovat turistický ruch. Příkladem je vrchol Roklanu, kterému se i přes vysokou kvalitu a příhodnost stanoviště tetřevi vyhýbají.

Aktuální, celoplošně posbíraná data umožňují správám dosáhnout výrazně lepších a věcných kompromisů mezi ochranou přírody a turismem, např. při vyhlásování jádrového resp. klidového území, při otevírání nových stezek a s tím spojenými návrhy kompenzačních opatření. O ochranu a zachování tohoto „erbovního druhu“ by se však měl zasadit celý region.

Pavel Bečka

Správa Národního parku Šumava
pavel.becka@npsumava.cz

Tetřeví slepice jsou nenápadně zbarvené a o třetinu menší než kohouti.

Je-li tetřev nucen ulétnout, stoupá jeho spotřeba energie na 12tinásobek.

NÁVŠTĚVNICKÝ MANAGEMENT v Národním parku Bavorský les

Na rozdíl od mnoha světových národních parků neexistuje v Národním parku Bavorský les všeobecný zákaz pohybu mimo značené cesty. Prostorová a v některých případech i časová omezení zohledňují jak cíl národního parku „Nechat přírodu být přírodou“, tak zájmy návštěvníků a místních obyvatel. Vizí budoucnosti je vyvinout společně se sousedním Národním parkem Šumava jednotná pravidla pro pohyb návštěvníků.

Užít si ve dvou nejnavštěvovanější vrchol NP Bavorský les Luzný se podaří málokdy. Foto: Klara Schubert

Cílem Národního parku Bavorský les je nadchnout návštěvníky působivými přírodními zážitky, aniž by v chráněném území docházelo k vážnému narušení přírodních společenstev a citlivých druhů. To odpovídá požadavkům příslušné národní legislativy (německý a bavorský zákon o ochraně přírody, zřizovací listina národního parku), mezinárodní legislativě (soustava Natura2000), mezinárodním kritériím IUCN a také doporučením spojeným s udělením Evropského diplomu.

Koncept cest

Značené cesty dovedou návštěvníky národního parku k turistickým atrakcím, jako jsou centra národního parku a nejvyšší vrcholky hor, ale nabízejí i možnost projít a prožít nově vznikající velkoplošnou lesní divočinou. Stezky pro pěší spojují obce, zastávky veřejné dopravy nebo parkoviště s vybranými přírodními zajímavostmi uvnitř parku. Trasy byly zvoleny tak, aby nejen cíl, ale i samotná cesta návštěvníkům poskytovaly zážitek z přírody. Síť cest umožňuje návštěvníkům plánování túr podle jejich zájmů, nároků a časových možností.

Současně je pro naplnění cílů národního parku velmi důležité udržet nebo obnovit dostatečně rozsáhlá souvislá území pro nerušený život citlivých druhů jako tetřev hlušec nebo jelen evropský.

Pravidla vstupu

V průběhu rozšiřování národního parku vymezila v červenci 1997 vláda Dolního Bavorska (podle čl. 26 Bavorského zákona o ochraně přírody v „Nařízení o omezení vstupu do Národního parku Bavorský les“, naposledy pozměněném v lednu 2014) jádrová území národního parku, do kterých se nesmí vstupovat mimo vyznačené cesty a kde není povoleno prohrnovat běžecké stopy. Pro část národního parku vyhlášenou v roce 1970 vstoupilo v platnost podobné nařízení již v květnu 1987.

V jádrovém území je celoročně povoleno využívat vyznačené stezky pro pěší, cyklisty a skituristy. Povoleno je také celoroční vstup na některé horské pastviny (tzv. Schachten) a v období od 15. července do 15. listopadu také na některé nezačtené cesty. Dotčené cesty a pastviny jsou vyjmenované v nařízení

o omezení vstupu. Dále je, v souladu s nařízeními okresních úřadů Freyung-Grafenau a Regen o rezervacích pro ochranu tetřeva a jelení zvěře, časově omezen vstup do řady menších oblastí národního parku.

Jádrová území a rezervace na ochranu zvěře pokrývají cca 45 % plochy národního parku a nacházejí se většinou podél státní hranice, mnohdy v lokalitách vzdálených od obcí. Slouží především k ochraně vzácných druhů živočichů citlivých na rušení, ale také k ochraně zranitelných druhů rostlin a půdy. Je v nich rovněž omezen sběr lesních plodů. V ostatních částech národního parku, ve kterých se nachází tradiční, k obcím blíže položená sběrná místa, se díky volnému přístupu houby a další lesní plody sbírají smí (za současného respektování národní legislativy).

Kromě vymezení území s regulovaným vstupem je vytvořena i managementová zóna národního parku rozlišující zónu přírodní, rozvojovou a trvalou okrajovou. Přírodní zóna (v současné době 68 %, do roku 2027 nejméně 75 % území národního parku) definuje oblasti, ve kterých nejsou prováděny protikůrovcové zásahy a kde není lovena zvěř - to znamená, že zde nedochází k hospodářskému využití a platí zde motto národního parku „Přírodu nechat být přírodou“.

Po nových cestách

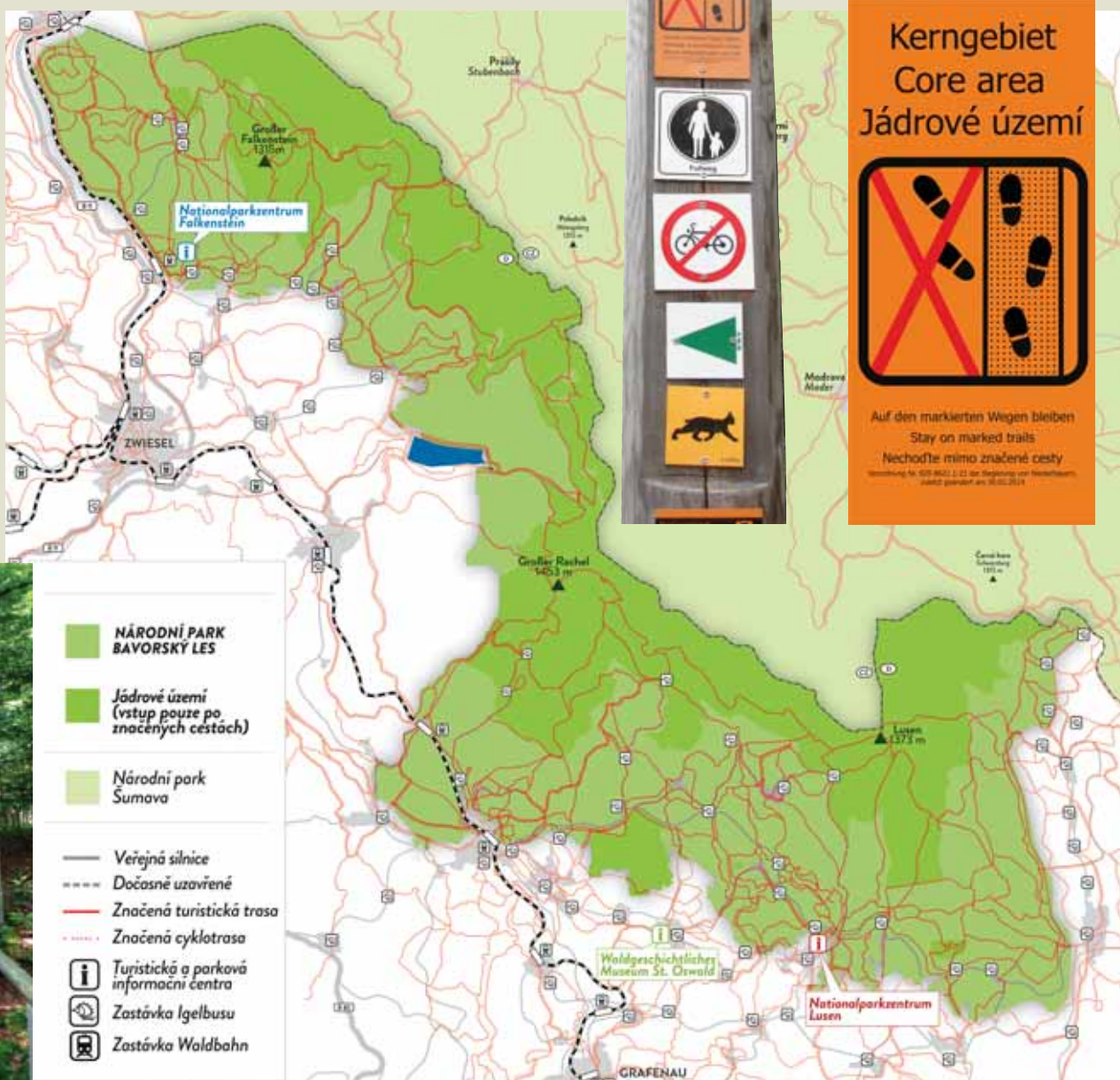
Proznačení nových cest je možné pouze změnou nařízení o omezení vstupu a je v kompetenci vlády Dolního Bavorska. Předložené návrhy musí projít obvyklým legislativním postupem. Prioritou při jejich přezkoumávání je ochrana přírody a dru-

hů. Proznačení nových cest obvykle není možné bez vhodných kompenzačních opatření. Například v roce 2009 byly v nařízení povoleny nové trasy k hranici s Českou republikou, jako např. Hirschbachschwelle/Jelení skok a Modrý sloup. Používání těchto cest, které se nacházejí v jádrové oblasti výskytu tetřeva hlušce, bylo časově omezeno (přístup od 15. 07. do 15. 11.), nesmí se po nich vodit psi, ani jezdit na kole. Jako kompenzační opatření byl vydán úplný zákaz vstupu na některé části hraničního chodníku.

Budoucí hodnota přeshraničního chráněného území národních parků Bavorský les a Šumava závisí na našem ohleduplném zacházení s tímto jedinečným přírodním dědictvím. Omezení vstupu, zákaz jezdit na kole mimo vyznačené cyklistické stezky, zákaz přenocování a zákaz zakládání ohně nejsou samostatné, ale pomáhají zachovat tento poklad pro budoucí generace!

Maria Hußlein

Správa Národního parku Bavorský les
maria.husslein@npv-bw.bayern.de

Příběh jelena „Obecňáka“

Národní park Šumava je mimo jiné rozsáhlým výzkumným územím. Jedním z cílů péče o NP je získávat poznání a přibližovat je lidem. Získané poznatky přetavovat v závěry a doporučení k péči o Národní park.

Projekt telemetrie – trocha teorie

V roce 2005 byl zahájen projekt „**Migrace a prostorové nároky jelenovitých (jelen evropský, srnec obecný) a jejich vliv na vegetaci a přirozenou obnovu lesa v oblastech výskytu původních druhů šelem (rys ostrovid, liška obecná) v centrální části NP Šumava**“. Cílem řešení projektu bylo poznání časoprostorové struktury a chování populací jelenovitých a šelem, studium jejich vzájemných vztahů a informace o prostorovém a potravním překryvu v populacích šelem.

Jedním ze způsobů, jak nahlížet do života jednotlivých zvířat, je telemetrie. V současné době se používá satelitní telemetrie, s využitím souřadnic GPS. Zvířata nosí na svém těle zařízení, které zaznamenává zadané údaje (například teplotu okolí, souřadnice GPS, aktivitu). Získaná data jsou vyhodnocována a podrobována analýzám. U jelenů je zařízení na získání dat zakomponováno v obojku, je-

hož nejtěžší součástí je zdroj energie – baterie. Obojek bylo nutné jednotlivým zvířatům nasadit, po určité době sundat nebo vyměnit.

Pro nasazení obojku na divokou zvěř je nutné jednotlivá zvířata „imobilizovat“, to znamená přivést je do takového stavu, aby byla možná manipulace s nimi a zároveň byly zajištěny všechny stanovené podmínky pro zacházení se živou zvěří. Součástí mých pracovních úkolů bylo, ve spolupráci s veterinárním lékařem, vybrat jedince jelena evropského imobilizovat, označit ušní známkou a připevnit nebo později vyměnit či sejmut příslušný telemetrický obojek. K imobilizaci jsme používali narkotizační pušku, jako prostředek pro „uspání“ hellabrunskou směs.

Označení jelena

Před třinácti lety jsme si na zvěř ve volné přírodě moc netroufali. Nakonec i projekt počítal s tím, že jeleni a laně budou označeni

v přezimovacích obůrkách. Prvním praktickým seznámením se s touto činností pro mne byla obůrka poblíž městyse Strážného s názvem „Obecní les“ a jeden z jejích zimních obyvatel, jelen špičák, později pojmenovaný Obecňák. Každý jedinec může být k imobilizační látce různě vnímavý, a tak na někoho zapůsobí dostatečně předepsaná dávka (vztaženo k předpokládané hmotnosti), jiný snese více. I jelen Obecňák patřil mezi ty, které jeden „paňák“ neporazí. Veterinární lékař proto tehdy musel určit ještě velikost dávky k tzv. přispání a my jsme mohli označit našeho prvního jelena. Obojky byly v té době ještě kdesi na cestě mezi Berlínem a Vimperkem, a tak náš Obecňák byl 9. 3. 2005 označen jen žlutou ušní známkou s číslem 05-1. Známky měly každý rok jinou barvu, obsahovaly nápis NP Šumava, dvojcíslicí letopočtu a označení číselnou řadou. Proč o tomto prvním jelenovi tak podrobně?

Obecňák v říji (2013). Foto: Marek Drha

V den označení ušní známkou (2005). Foto: Adam Jirsa

Osamostatnění

Na jaře, po otevření obůrky, odešel kamsi do svých oblíbených šumavských míst, možná jen tam, kam ho to naučila jeho matka-laň. Následující zimu (2005/2006) se Obecňák vrátil do přezimovací obůrky jako jelen s parožím šesteráka. Protože neměl obojek pro zaznamenávání pozic, můžeme jen spekulovat, zda a nakolik se ve třetím roce života vymanil z mateřského vlivu. Každopádně se na sklonku roku 2006 ještě vrátil ke Strážnému. Zima byla mírná a obůrka zůstávala otevřená. V lednu přišel orkán Kyrill a oplocení obůrky poničil tak, že nemělo smysl ji zavírat. Tuto zimu se v obůrce pouze krmilo. Jelen Obecňák s jarem odešel a vícekrát se do ní nevrátil. Za rok se v jině, vzdálenou čarou 35 km vzdálené obůrce Čtyřka, v zimním období objevil jelen se žlutou ušní značkou 05-1. Zimoval zde jedenkrát a více o něm nebylo slyšet. Jelen, naposledy pozorovaný s parožím desateráka, který by byl myslivci jednoznačně označen za „průběrného“, to znamená určeného k lovu, mohl být uloven.

Dospělost

V roce 2013 přišlo překvapení. Můj kolega třídil fotografie jelenů, pořízené v době říje. Převážně z území NP, kde se zvěř ne loví. Mezi vyfotografovanými jeleny byl i jeden silnější jelen, se žlutou ušní značkou. Na dvou snímcích byla ušní značka dobře čitelná a nebylo pochyb! Číslo 05-1 žije! Od té doby jsem se vždy po říji zajímal, zda Obecňáka někdo viděl, jak vypadá a jakou nosí trofej. Už se nepodařilo ho vyfotografovat, ani se neobjevila žádná zmínka o jakémkoli pozorování.

Na podzim roku 2016 jsem o jelení říji několikrát navštívil lokality mezi Modravou a Srním. Jeleni byli poměrně hlasití při svých projevech náklonosti ke svým milenkám nebo při výhrůžkách svým sokům, ale dobře jsem žádného neviděl, vždy se mi nějak vyhnuli. Až jednoho slunečného rána, kdy jsem zůstal stát schovaný za rozeklaným kmenem jeřábu ptačího, dvě laně s kolouchem, částečně skryti za horizontem, odcházeli k odpočinku do vzdálené houštiny. Nad nízkými smrčky jsem nakrátko zahlédl i hlavu jelena, který je s občasným zatroubením následoval. V tu chvíli jsem si pomyslel, že to je asi vše, co z této zvěře uvidím. Nastala však změna. Jelen se nechtěl smířit s ukončením nočních radovánek a laně v jejich pochodu otočil. Ačkoli jsem nic neviděl,

Obůrka Obecní les - už spí? Foto: Adam Jirsa

Obecňák v obůrce Čtyřka (2008). Foto: Adam Jirsa

jelení troubení se začalo přibližovat. Netrpělivě jsem čekal, zda přijdou opravdu až ke mně. Dočkal jsem se! Po dobu 20-25 minut jsem si mohl vychutnávat zážitky z jelení říje plnou měrou. Vítr měl pro mne ideální směr. Laně se držely stále přede mnou na vzdálenost přibližně 50 metrů. Jelen mezi nimi přecházel a všem v okolí dával hlasitým troubením najevo, kdo je tady pánem, kdo předává geny další generaci. Tak mne pozorování pohltilo, že jsem si dlouho nevšiml žluté známky v pravém slechu jelena. Od jejího zjištění už jsem neměl nic jiného na mysli než pomocí dalekohledu přečíst a rozluštit číslo na trochu umazané známce. Povedlo se, 05-1 jsem čekal asi ze všeho nejméně.

A stáří?

Blížil se podzim roku 2017 a já jsem byl zvědavý, zda se Obecňákovo troubení ještě ozývá po Šumavě. Měl už patřit mezi staré jeleny, v patnáctém roce svého života. Podnikl jsem několik vycházek do lokalit, kde jsme se minulého roku potkali, ale žádného jelena se žlutou ušní značkou jsem nespátřil. Nikterak jsem, jak se říká, „netlačil na pilu“ a i proto mi v mysli zůstala malá naděje, že tam někde stále je a můžeme se ještě potkat. Máme ověřeno, že nejstarší jeleni v Národním parku Šumava se mohou dožít až 20 let.

Adam Jirsa

Správa Národního parku Šumava
adam.jirsa@npsumava.cz

Za pralesy do Bavor

Jen kousek za hranicemi je možné navštívit některé pralesovité zbytky v Národním parku Bavorský les.

Mittelstaighütte

Jeden z nejdéle chráněných pralesů nejen v Národním parku Bavorský les, ale v celém Bavorsku leží nedaleko města Zwiesel. Čtyřicetihektarový prales ještě v 18. století plnil funkci hraničního hvozdu, který měl být co nejméně prostupný, a tak se v něm nic nedělalo. Bránil Bavorsko proti případnému vpádu Čechů. Vlastnictví tohoto území totiž bylo po staletí považováno za sporné, dělali si na ně nárok jak Češi, tak Bavoři. A prales plný samovolně popadaných i úmyslně pokácených stromových velikánů, hustého podrostu a bahnitých strží by rozhodně tažení vojska zkomplikoval.

Teprve v 19. století se v bavorských lesích začalo systematicky hospodařit. Už tehdy si ale lesníci uvědomovali, jak cenné tohle místo je, a proto do něj nezasáhli. Naopak, začali ho chránit. Nejdříve se stalo součástí takzvaných Bahnwald, tedy chráněných lesů, které existují například ve Schwarzwald, pak bylo vyhlášeno přírodní rezervací a od roku 1997 patří mezi území s nejvyšší ochranou přírody, do národního parku.

V pralesě se nacházejí především buky a jedle ohromných dimenzí. Tak velké buky, které se nechávají zetlít pod příkrovem stále živých velikánů, jen tak někde k vidění nejsou. A zásoby tlejícího dřeva tu nejsou malé – přes sto kubíků na hektar. Hmoty stojících živých stromů je ještě více – až sedmkrát tolik. A tohle všechno dělá z Mittelsteighütte unikát minimálně střeoevropského formátu. Velkou devízu má tento prales v tom, že zde nebyla narušena kontinuita přirozeného vývoje. Nebylo odsud odváženo dřevo, a proto zde leží obrovské množství tlejících kmenů buků a hlavně jedlí, které jinde chybějí.

Mittelsteighütte je možný navštívit. Po jeho okraji vede značená, zpevněná stezka široká přes dva metry, po které každoročně procházejí desítky tisíc turistů.

Hans Watzlik-Hain

Tento prales ukrývá jedno opravdu obrovské „nej“ – největší a pravděpodobně nejstarší jedli Bavorského lesa, celého Bavorska a možná i území Německa. Je vysoká přes 52 metrů, s obvodem kmene šest a půl metru, což odpovídá průměru více než dva metry a s věkem kolem šesti set let. To se ale neví přesně, protože se jí nepodařilo správně navrtat a zjistit tak skutečný věk.

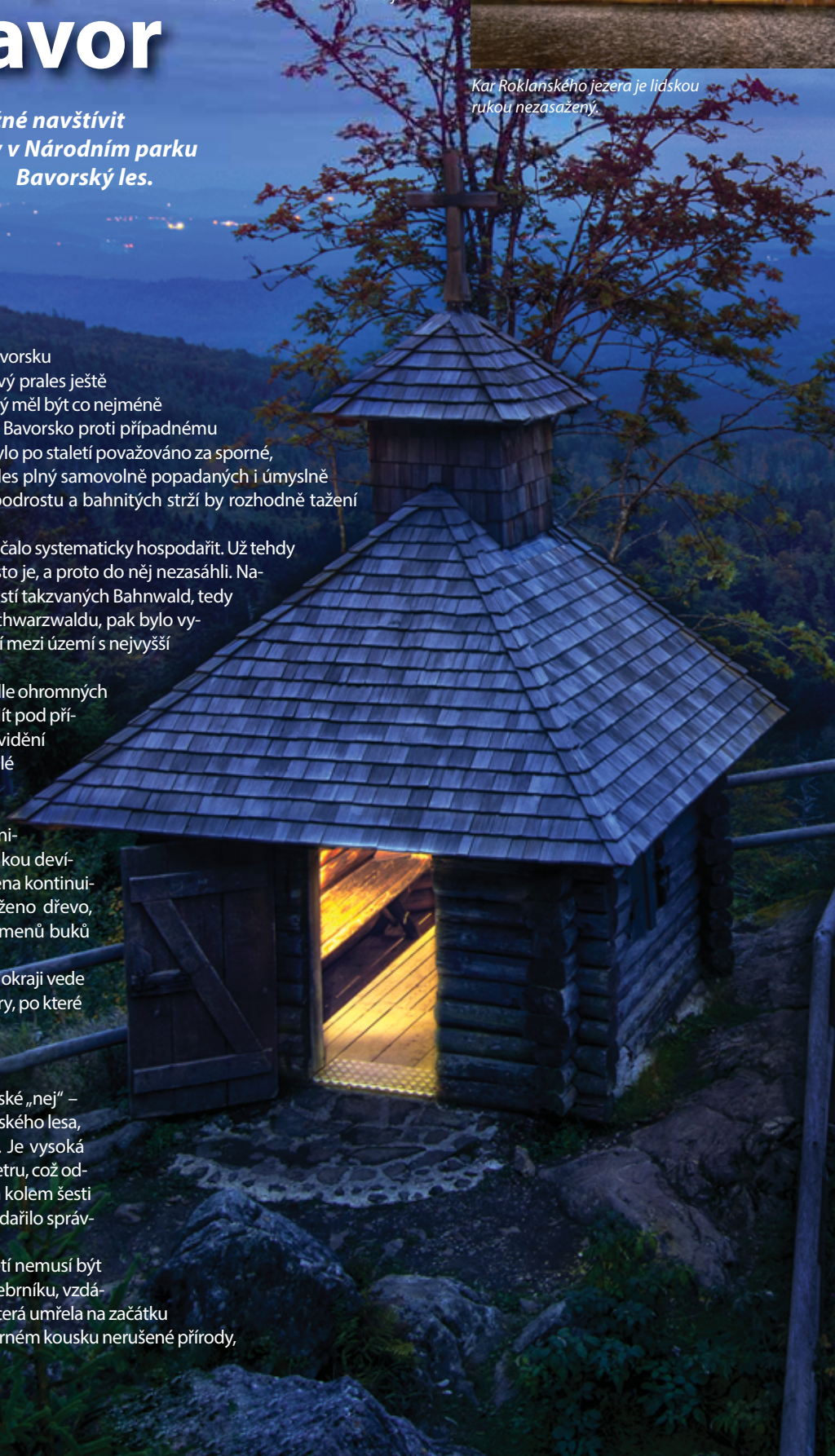
Předpokládané stáří jedle kolem šesti století nemusí být vůbec přehnané. Vždyť nedaleko odsud, na Debrniku, vzdáleném zhruba tři kilometry, rostla velká jedle, která umřela na začátku 20. století. Byla stará přes 550 let. Tady, v nádherném kousku nerušené přírody,

Klidná hladina Roklanského jezera.

Kar Roklanského jezera je lidskou rukou nezasážený.

Buky, smrky a jedle v ohromných dimenzích v různém stádiu života a rozpadu - to jsou pralesy Mittelsteighütte a Hans-Watzlik Hain.

Mittelsteighütte sloužil v minulosti jako hraniční, neprostupný les.

se vítr stále prohání větvemi obrovité jedle, kterou vyhledávají třeba novomanželské páry, aby se u ní vyfotografovali. Její koruna zároveň tvoří vstupní bránu do zhruba jedenáct hektarů velkého pralesa, kde roste ještě několik obřích jedlí, ale už žádná není tak monstrózní jako tato.

A po kom je tento prales, ležící jen necelé dva kilometry západně o Mittelsteighütte, pojmenován? Hans Watzlik byl český básník, který se narodil ve druhé polovině 19. století v Dolním Dvořišti. Byl učitelem a oceňovaným německy píšícím spisovatelem působícím v Nýrsku u Klatov. Ve třicátých letech 20. století však podlehl nacistické ideologii, což mu po válce vyneslo rok vězení v Klatovech a následný nucený odchod do Německa.

Kar Roklanského jezera

Podobně, jako kary ledovcových jezer v Národním parku Šumava, ani kar Roklanského jezera nebyl lidskou činností zasažen. Je přitom úplně jiný než karové oblasti jezer na české straně Šumavy. V Čechách absolutně převládá smrk, s více než osmdesáti procenty. Tady, v nejnižší části karu, která začíná v nadmořské výšce 1 071 metrů, je smrk velmi významnou součástí lesa, ale představuje jen polovinu všech stromů. Celých třicet procent zde zaujímá buk, deset procent jedle a zbytek zbývá na jeřáby a javory.

Přestože je tady dobrá expozice – tedy jihovýchodní svah – od 1 200 metrů nad mořem už se úplně vytrácí buk a jedle začíná být velmi vzácná. V nejvyšší partii Velkého Roklanu, která končí ve výšce 1 453 metrů, je to už čistá smrčina se sporadicky přimíchaným jeřábem. Právě smrčina prošla kůrovcovou gradací. Bylo to v devadesátých letech minulého století, tedy v době, kdy se zvětšovala plocha Národního parku Bavorský les.

Pochopitelně se o tom velmi živě diskutovalo. Odpůrci bezzásahovosti upozorňovali na schnoucí kar Roklanského jezera, a byli velmi razantní. Jak ale říká současný ředitel Národního parku Bavorský les Franz Leibl, naštěstí zůstalo pouze u diskuze. Kdyby se tady totiž v té době zasáhlo, celý koncept národního parku by ztroskotal.

Kar Roklanského jezera je možný pouze pozorovat z protějšího břehu hráze jezera, nebo vystoupat po jeho levém úbočí ke kapličce a užívat si výhledů na hladinu jezera.

Více o pralesích Národního parku Bavorský les a nejen o nich, se dočtete v knize Pralesy Šumavy.

Jan Dvořák

Správa Národního parku Šumava
jan.dvorak@npsumava.cz

Vlčata žadoní o potravu. Foto: archiv NC

Co nám prozradila smečka vlků v NC Srní

O životě vlků je mnoho natočeno a popsáno v odborné literatuře, přesto je ještě mnoho co o jejich životě nevíme a neznáme důvod, proč to dělají.

Arktičtí vlci neznají člověka. Mnoho krásných záběrů z jejich života můžeme shlédnout v přírodopisných filmech. Zcela odlišný je vlk eurasijský, kterého člověk dlouhá století pronásledoval. Pokud vlk přežil, musel se těmto podmínkám přizpůsobit, jejich sledování ve volné přírodě není snadné. Máme-li možnost v klidu pozorovat jejich chování, mnoho nám napoví. Kdo chce porozumět psům, měl by nejprve poznat život vlků. Vysvětlí nám, proč to naši mazlíčci dělají a proč se tak chovají.

V Návštěvnickém centru Srní, které je věnováno šelmám, je chován ve venkovní expozici právě vlk eurasijský. Venkovní expozice je situována v členitém přírodním prostředí horského smíšeného lesa. Díky instalovaným kamerám ve výběhu máme možnost sledovat a nahrávat úžasný život vlčí smečky. Dovolím si Vám několik postřehů z pozorování, včetně obrazových příloh, předat.

„S kamerou v zádech“

Období říje probíhá od února do poloviny března. Vlčice se páří jeden týden během říje, při kterém dochází k opakovaným pevným spojením s alfa samcem. Svázání trvá kolem pěti minut. Ostatní samci ze smečky po dobu jejich fixace napodobují jejich chování a získávají potřebný čichový a vizuální vjem. Ve smečce se páření účastní pouze alfa pár. Ostatní samice a samci nejsou připuštěni k páření dominantními jedinci alfa páru. Mláďata se v našich podmínkách rodí na přelomu dubna a května. Doupě má vlčice povrchové, polootevřené nebo podzemní. Vlčice užívá všechny typy doupat s ohledem na počasí a okolnosti ve výběhu. Vlčata podle potřeby přenášají. Po dobu laktace má vlčice absolutní přednost v příjmu potravy. Vlčice má právo se do sytosti nakrmit pod dohledem alfa samce, který zajišťuje dohled a nekompromisně udržuje

klid pro příjem potravy vlčice před ostatními členy smečky. Pokud je přebytek potravy, smečka dělá zásoby v okolí doupěte, vyvrhují a zahrabávají potravu. Vlčice má tím zajištěn snadný a rychlý přístup k potravě. Alfa samice kojí vlčata zhruba dva měsíce. V roce 2017 jí pomáhala jedna ze starších samic, která měla „falešnou březost“ a měla užívané struky od vlčat. Jistě přirozená strategie smečky při možném úhynu alfa vlčice. Jednoznačná odpověď, proč mají fenky doma chovaných psů falešnou březost. Kolem třetího týdne vyvrhne vlčice vlčatům dlouhodobě natrávenou potravu, kterou vlčata vylizují. Jako miska posloužil plochý kámen u doupěte. Po opuštění doupěte se do krmení vlčat zapojí celá smečka. Na vhodnost vyvrhované potravy vlčatům zprvu dozoruje některý člen alfa páru. Členové smečky jim nosí dokonce „hračky“ v podobě pohyblivých kostních kloubů, s kterými si vlčata s oblibou hrají. V tomto období tráví s vlčaty většinu času alfa samec, který je vychovává. Můžeme pozorovat úsměvné scénky, když se nepovede hlídání.

Páření vlků, svázaný alfa pár.

Foto z kamerového systému NC

*Nahoře: Druhá vlčice s užívanými struky
Uprostřed: Alfa samec dozoruje nerušený příjem potravy pro vlčici v laktaci.
Dole: Vlčce těsně před pádem z pařezu.*

Časem se délka natrávení potravy pro krmení vlčat zkracuje a jsou krmeny i většími kusy potravy. Zhruba po šesti měsících vlčata přijímají potravu samostatně, současně s ostatními členy smečky.

Vlci jsou neobyčejně chytrá zvířata, dokáží vytvořit strategie. Sdružování vlků do rodinné smečky má jednoznačný důvod pro zajištění výživy a výchovy vlčat. Smečka předává mláďatům získané zkušenosti.

Pozorování vlčí smečky v NC Srní je pro návštěvníky nevšedním zážitkem, svědčí o tom množství zápisů v návštěvní knize.

Jiří Kec

Správa Národního parku Šumava
jiri.kec@npsumava.cz

Polootevřené doupě. Foto: J.Kec

Tajemství od Plešného jezera

Plešné jezero je naše asi nejznámější přírodní hlubina ležící v nadmořské výšce 1 087 metrů. Vlastní plocha jezera činí 7,643 ha, obvod jezera potom 1 320 a největší naměřenou hloubkou je 18,7 m s tím, že ca 25 % plochy jezera je do 2 m hloubky. Pyšní se objemem vod 614 320 m³. Svě jméno získalo od názvu hory a poprvé se uvádí ve verzi „Plechensteyn“ v rukopisu Vyšehradské kapituly v souvislosti se založením městečka Horní Planá. V historii mělo více verzí (německé Plöckenstein apod.), lidově je také označováno jako balvanité (Block), nejstarší popis je od Václava Březana, dvorního životopisce Rožmberků z roku 1567, který se opírá o zprávu stavitele jeho rybníků Jakuba Krčína z Jelčan (6. 6. 1567). Jednou z kuriózních zpráv je žádost hejtmana vimperského panství Bartoloměje Plánského z roku 1570, v níž se ucházel u Viléma z Rožmberka o udělení šlechtického titulu s přídomek „z Plekenštejna“, kde horu a její okolí popisuje. Unikátní je také zmínka o výskytu kamzíků (Rupicapra rupicapra), jejichž výskyt nebyl později ze Šumavy již doložen.

Plešné jezero se svými biotopy a ve své proměnlivé kráse.

200 let historie poznávání a ochrany zdejší přírody

Píše se rok 1789 a k jezeru se ráží lesní cesta. Stalo se totiž plavební nádrží pro Schwarzenberský kanál. Na místě se dle zpráv odtěžila část ledovcové morény, aby se mohla opatřit stavidlem. Právě technické a hospodářské využívání do té doby nepřístupné části Šumavy si vyžadovalo podrobný popis (např. lesních porostů, zásob vody). Pro turisty byla oblast poprvé podrobně popsána v turistickém průvodci s texty Josefa Wenziga a Jana Krejčího, doplněnými dřevoryty Eduarda Herolda (1860). Mezi botaniky, kteří se k jezeru vypravili, byli třeba zakladatel Národního muzea v Praze Kašpar Maria hrabě Šternberk, a to již 20. září 1805. Postupně jej od roku 1870 začali objevovat i biologové (např. Antonín Frič, Ladislav J. Čelakovský). Popularitu se oblasti a jezeru dostalo až po postavení obelisku Adalbertu Stifterovi a to v roce 1877. Oblast dnes požívá nejvyššího stupně ochrany (národní park, I. zóna). Historicky byla ochrana položena již výnosem zemské správy politické v Praze 31. 3. 1923 pod č. 32-406, ke které následovalo 10. 5. 1923 úřední prohlášení porostů pod názvem *Třístoličník*, pralesové partie za partiální rezervaci na rozloze 344,748 ha a následně Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠANO) přistoupilo 31. 12. 1933 k vydání výnosu pro oblast pod názvem *Plešné jezero s okolím* s komentářem, že je to „pralesová rezervace tvaru toulavého lesa vysokých poloh na Plöckensteině s jezerem, v němž roste šídlatka (*Isoetes echinospora*)“ v kategorii „rezervace úplná“ spadající pod lesní správu Nové Údolí, ředitelství Horní Planá na Šumavě.

Co zde podmiňuje výskyt vzácných druhů?

Je to právě převažující typ vegetace, kterým jsou lesní ekosystémy s biotopem *Horské třtinové smrčiny* (L9.1) doplněné o další mimořádně cenné biotopy, např. na JZ straně jezera jako *Vegetace vysokých ostřic* (M1.7) spolu s *Přechodovými rašelinisti* (R2.3). Na

vlastním hřebeni se potom nalézá nejvýše položené šumavské rašelinisti v typu *Otevřená vrchoviště* (R3.1) a je jím Rakouská louka s 1 355 metry nad mořem. Unikátními jsou potom zdejší *Subalpínské kapradinové nivy* (A4.3) v kombinaci s *Vysokostébelnými trávníky skalních terás* (S1.3) vyplňující kar a zasahující do kamenných moří na 4,5 ha v součtu ploch. Vlastní jezero disponuje na ploše 7 ha unikátním biotopem nazývaným *Vegetace šídlatek* (*Isoetes*) – V6.

Na rozdíl od botaniků se v historických dobách zvířeně v oblasti moc badatelů nevěnovalo, pomineme-li zmíněné kamzíky nebo faunu jezera. Například brouci a motýli zůstali na dlouhou dobu utajeni. Přitom zvláště dnes potkáme na okraji jezera během léta z deníků motýlů překrásné batolce duhové (*Apatura iris*) nebo na květech hodující okáče rudopásné (*Erebia euryale*) či zaletující žlutásky borůvkové (*Colias palaeno*). Jeden zajímavý příběh také napsal štírek (*Pseudoscorpionida*) a to *Dendrochernes cyrneus*, který je jedním z významných nálezů z oblasti Plešného jezera a novým druhem pro Čechy (dosud byl nalezen pouze na Moravě v BR Dolní Morava, oblast Soutok). Nic po mírném dešti 23. července 2014 nenasvědčovalo, že noc bude při monitoringu motýlů něčím výjimečná. Okolo 23. hodiny mezi „běžně“ přilétlými druhy a teplotě okolo 19 stupňů přilétá tesařík hnědý (*Arhopalus rusticus obsoletus*). Při zběžné kontrole, zda se nejedná o vzácnější druh tesaříka, jsou spatřeni 3 černí „pasažéři“ a to doslova. Štírci takto cestují v rámci biotopu jako spolubydliči tesaříků ve starých stromech, kde se vyvíjejí v trouchu dutin. Výjimečný večer však nekončil. Dalším senzačním nálezem byla cca 80 let považovaná za vyhynulý druh v Čechách mūrka jívová *Nycteola degenerana*

(od roku 2014 opakovaně potvrzována na Šumavě).

Senzační jsou potom z nedávné minulosti nálezy alpských druhů jako osenice severní *Xestia alpicola* (2. nález na Šumavě a v ČR za posledních 80 let) a své místo zde mají dnes již také vzácné horské druhy jako běloskvrnka jeřábová *Trichosea ludifica*. Všichni tyto motýli zde preferují kamenná moře, kar jezera a pralesní horské smrčiny po disturbanci kůrovce. Informativní výčet těch „nejvzácnějších a viditelných“ je třeba zakončit broukem trnoštitcem horským *Tragosoma depsarium*, který k životu potřebuje na zem popadané a hnijící silné kmeny. Obdobně dnes zažíváme doslova „erupci“ bělásky ovocného *Aporia crataegi*, který se postupně díky disturbancím horských smrčín, během posledních pěti let, rozšířil od severozápadu (Ostrý) až po Smrčinu. Původní živné dřeviny z podhůří a nižších poloh zcela pomíjí. Každý lepidopterolog, když jej na Šumavě potká, považuje jeho výskyt za dočasný a motýla za „zalétlého“, protože se zde skoro nevyskytuje jeho živná rostlina, kterou preferuje (hloh). Motýl zde ale žije již trvale, což dokládají opakované nálezy jeho housenek a kulek v disturbovaných plochách pralesních částí, tedy i zde a zvláště v tomto jaru. A co je jeho živnou rostlinou? Uvolněný jeřáb, jak prosté.

Ukazuje se, že i takové přírodní „pohromy“ jakou jsou například disturbance lesa po kůrovci, pokud se příroda dál ponechá svému přirozenému vývoji, poskytnou životní prostor dříve druhům skrytým nebo i těm, které jsme považovali za již vyhynulé.

Alois Pavlíčko

alois.pavlicko@seznam.cz

Čl EÚS
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014–2020

Evropská unie
Evropský fond
pro regionální rozvoj

Získání části výsledků zde prezentovaných bylo podpořeno Interreg projektem č. 26 SILVA GABRETA Monitoring.

Foto zleva doprava: 1) Páříci se bělásci ovocní *Aporia crataegi* (Stará Hůrka) 8.7. 2013. **2)** Kukla bělásky ovocného *Aporia crataegi* na sítinách. **3)** Tesařík hnědý (*Arhopalus rusticus obsoletus*) často funguje jako taxikář pro jiné druhy. V okolí jezera jde například o štírka *Dendrochernes cyrneus*. **4)** Během monitoringu byl na hřebeni Trojmezí zjištěn výskyt bělopásky dvouřadého *Limenitis camilla*, který úspěšně osídlil disturbované lesní plochy na Stožci, kde našel živnou dřevinu zimolez černý (*Lonicera nigra*). **5)** Druh drobné mūry, v Čechách dlouhou dobu považovaná za vyhynulou, mūrka jívová *Nycteola degenerana*. **6)** Štírek *Dendrochernes cyrneus* nalezený u Plešného jezera je od roku 2014 novým druhem pro Čechy. **7)** Jeden z vzácných velkých tesaříků - trnoštitce horský *Tragosoma depsarium*, obyvatel rozpadajících se kmenů.

Národní park Saské Švýcarsko

Bizarní skály – divoké rokle

Výhled z NP Saské Švýcarsko na Labský kaňon a nejvyšší vrchy Labských pískovců - v Sasku Großer Zschirnstein (560 m n. m.), v ČR Děčínský Sněžník (723 m n. m.) Foto: Frank Richter

Před branami Drážďan, tam kde Labe do Německa přitéká z České republiky, se vypínají pískovcové skály. Labe dalo krajině, kterou pomáhalo formovat a které předává své kouzlo, jméno – Labské pískovce. Začaly vznikat v křídě před 100 miliony let jako mořské dno, pak vyzdvižené a rozeklané nás dnes okouzlují divokými skalnatými masivy, nespočetnými skalními věžemi a úchvatnými stolovými horami. Ke skalám chodí lidé skrz hluboké, chladné soutěsky, mohou strmě šplhat na nespočetné vyhlídky a na malém prostoru jsou neustále znovu okouzlováni náhlými změnami perspektivy.

Kde, když ne zde, by měla společnost udělit krajině nejvyšší možnou ochranu, kterou její zákony umožňují: status národního parku! Národní park Saské Švýcarsko, založený v roce 1990, vstoupil do sjednoceného Německa jako přírodní dědictví NDR. V jeho bezprostředním sousedství založila Česká republika v roce 2000 Národní park České Švýcarsko.

Předchozí využití – těžké dědictví národních parků

Nejen malebná krajina sem přitahovala lidi. Suroviny – pískovec a dřevo – byly čím dál důležitější. Po Labi mohl být těžký náklad snadno transportován do nedalekého rezidenčního města Drážďany a dále. Mnoho kamenolomů zasadilo krajině hluboké rány. Zdokumentováno je i 500 let trvajících využívání zdejších lesů, až do pádu Berlínské zdi s rozsáhlými holosečemi. Zalesňování, zejména smrkem, se zdálo být dlouhou dobu jediným způsobem, jak uspokojit spotřebu dřeva.

Oba národní parky – Saské a České Švýcarsko – se s tímto dědictvím potýkají. Přirozené lesy se zachovaly především v nepřístupných roklích a na skalních útesech. Při založení saského národního parku v roce 1990 pokrývaly jen asi třetinu území.

Národní parky mají za cíl ponechat přírodu samovolnému vývoji. Mimo přírodní zónu A již Správa Národního parku Saské Švýcarsko přeměnila lesy tak, že v současné době může být přibližně 55 % národního parku ponecháno bez další péče. Podle mezinárodních předpisů se tento podíl zvýší do roku 2030 na 75 %. Už nějakou dobu je možné i v Národním parku Saské Švýcarsko zažít zrození samovolně se vyvíjejících lesů, ve kterých kůrvec odstraňuje monotónní smrkové lesy a nové lesy rostou samy – s rozmanitostí, kterou lidé nemohou uměle vytvořit.

Zvířecí a rostlinný svět

Flóra a fauna Labských pískovců se vyznačuje typickými, extrémním podmínkám (skály a rokle) přizpůsobenými jedinci. Suché skalní útesy v zimě s ledovými a v létě s velmi vysokými teplotami, mohou kolonizovat jen velmi odolná a nenáročná společenstva reliktních borů. Ve vlhkých, chladných roklích roste kvůli tzv. „klimatické inverzi“ horský suťový les se smrky, jedlemi a buky, velmi vzácné rostliny jako violka dvoukvětá a čípek objímavý nebo ohromující množství mechů a kapradin.

Typické zvířecí druhy, např. čáp černý, který jinde hnízdí na stromech, sokol stěhovavý nebo výr velký se přizpůsobily divokému skalnímu světu. V chladných soutěskách u mimořádně čistých a na kyslík bohatých potoků žijí mlok skvrnitý, skorec vodní a ledňáček říční.

Turismus a ochrana přírody

Turismus má v Saském Švýcarsku více než 200 let trvající tradici. Historické horské restaurace jsou v národním parku chráněné. Celkem 400 km dobře značených turistických stezek zpřístupňuje více než 100 vyhlídkových míst a nesčetné soutěsky. Jsou navrženy tak, aby bylo zajištěno dostatečně velké území vyhrazené především pro flóru a faunu.

Přeshraniční spolupráce

Snahy o rozsáhlé, přeshraniční chráněné území sahají do 50. let 20. století, kdy čeští a saští ochránci přírody zkoumali možnosti přeshraniční ochrany přírody a krajiny. Tato tradice v současné době pokračuje úzkou a důvěrnou spoluprací mezi oběma správami chráněných území. Přeshraniční národní parky tak tvoří most mezi obyvateli Čech a Saska: koordinovaná přeshraniční péče a rozvoj obou národních parků a chráněných krajinných oblastí jsou nyní součástí každodenního života, stejně jako četné dvojazyčné vzdělávací akce pro všechny věkové skupiny. K pocitu soudržnosti přispívá i společný design (corporate design) chráněných území, informačních center a turistických regionů a také nedávno vzniklá bilaterální vědecká rada parků.

Ekologická doprava

Oblast Saského a Českého Švýcarska zpřístupňuje dobrý systém veřejné dopravy. S-Bahn z Drážďan a linka EuroCity Hamburg – Budapešť zajišťují rychlé nadregionální spojení. Dráha národního parku, autobusy, přivozy, i jedna historická tramvaj dopravují turisty k četným zastávkám, výchozím bodům k hlavním turistickým cílům obou národních parků. Všechno je shrnuto v česko-německém jízdním řádu. Přírodu a relaxování si mohou hosté užívat také na „Saské paroplavbě“.

Centrum národního parku s výstavami v českém jazyce

Centrum národního parku v Bad Schandau patří Saské zemské nadaci přírody a životního prostředí. Zajímavá výstava ukazuje vznik jedinečné přírodní krajiny, její rozmanitou flóru a faunu, mravenčí zoo a plcha zahradního. Její součástí jsou i noční procházky a multivize. Dům a výstavy jsou bezbariérové a vhodné pro rodiny s dětmi. Děti zde mohou podnikat samostatné poznávací výlety. Návštěvníkům mottem je „dotýkání vítáno“! Všechny informace v centru jsou v češtině, němčině a angličtině a zejména o letních víkendech je k dispozici i česky mluvící personál. Kromě potěšení z výstavy zde mohou návštěvníci dostat doporučení na výlety, rezervovat prohlídky a exkurze, navštěvovat akce nebo v muzejním obchodě koupit regionální literaturu a regionální produkty.

Hanspeter Mayr

Tiskový mluvčí NP Saské Švýcarsko
hanspeter.mayr@smul.sachsen.de

Model skalní věže vévodí třípodlažnímu návštěvníckému centru národního parku.

V NP Saské Švýcarsko hnízdí čáp černý úspěšně na skalních výčnělcích.
Foto: Václav Sojka

Centrum Národního parku Saské Švýcarsko v Bad Schandau.

Informace o obou národních parcích:

národní park	Saské Švýcarsko	České Švýcarsko
(národní parky spolu bezprostředně sousedí)		
velikost	93,8 km ²	80 km ²
založen	12. 09. 1990	01. 01. 2000
podíl lesa	88 %	86 %

Vyvrácené kmeny otevírají cestu nové generaci stromů.

Johnovo prozření

Lesmistr Josef John byl velkolepý a osvícený lesník, který měl oči otevřené a uměl pozorovat život lesa. Byl jedním z prvních, kteří zahájili vědecké zkoumání vývoje lesa na dnes oblíbených „tvrdých datech“. Přesto neodhalil mnohá tajemství pralesa. A měl přitom jejich poznání nadosah!

Žádné vichřice

V roce 1870 píše: „Zřejmě je připisována přirozená odolnost smíšeným lesním porostům ze smrků, jedlí a buků, rovnovážně sestavených matkou přírodou, že zdejší tak exponované lesy již dávno nepodlehly pod tíhou prudkého větru, nebo ano i rozvráceny. Pravidelně po všechny roky zde porážely větry sice mnoho kmenů, toliko ojedinělé, ponejvíce neduživé stářím nemocné jedince, aniž ostatně za sebou zanechaly trvalá porušení.“ V jiné

části textu naznačuje, že byl nepříjemně překvapen polomem ze 7. 12. 1868. A dokonce uvažuje o tom, že takové vichřice čas od času přicházejí – „a velkoplošně snad poškozují smrčiny na mokřadech“. U mokřadních lesů totiž už John dovozoval periodický rozpad po cca 180 letech. Ale u smíšených lesů zřetelně žádný takový zničující efekt nepozoroval a ani nepředpokládal. Přitom těch 180 let mezi velkými disturbancemi vůbec nebyl špatný odhad – dnes specialistům z ČZU Praha

také vychází, že periody největšího hynutí smrků na Šumavě se opakují zhruba po 174 letech, a odborníkům z přírodovědné fakulty JČU dokonce vychází, že průměrná doba mezi hlavními kulminacemi smrkového pylu za posledních 6 000 let odpovídala 171 rokům.

Neznalost věku?

Josef John měl velmi dobré představy o věku jednotlivých stromů a rámcově i porostů. Všiml si pomalu rostoucích

stromů v zástinu, které i desítky let čekají na zlepšení světlostních podmínek, aby mohly vyrazit a růst rychleji. Všiml si pomalu rostoucího smrkového zmlazení v horských smrčínách, anebo kdekoli jinde, kde je málo světla, mokro nebo jinak ztížené životní podmínky. Dokonce nechal pokácet 34 stromů (vzorníků), které přeměřil a spočítal jejich věk. Zjistil, že nejstarší z nich může dosahovat věku až 580 let, a že růstové podmínky neurčuje ani tak nadmořská výška, jako situace jedince v konkurenci svých sousedů. Pravděpodobně ale u oněch 34 vzorníků nevyhodnotil věkovou strukturu. Zjistil by totiž, že 36 % stromů vyklíčilo v období mezi roky 1580 až 1600. Možná by ho to zneklidnilo, protože vzorníky pocházely právě ze smíšených pralesů, které považoval za stabilní a u kterých nepředpokládal, že by se mohly rozpadat na velké ploše. Kdyby jen spočetl věk na pařezech v té době hojně mýcených pralesů, zjistil by, že je v nich zapsána informace o minimálně dvou velkoplošných disturbancech. Kolem roku 1580 a 1730...

Překvapení 1868

Sám John píše o vichřici ze 7. 12. 1868: „mocný orkán zcela zle hospodařil, neboť tento sám rozvolnil někde významné smíšené porosty, prorazil si cestu do zamokřených horských údolí a jejich přilehlých strání a totálně tam vyvrátil čisté stíhlé smrkové porosty, které měly být předrženy, takže teď vznikly mezery od 3 do 17 ha uprostřed kompaktních uzavřených lesních masivů.“ A o události, kterou John krátce před smrtí zažil, píše J. Ch. Ševětínský: „ráno 27. 10. 1870 leželo přes 273 000 m³ dříví v revíru šattavském, na celém panství vimberském 2 milióny m³. Pohled na tu spoustu povalených velikánů byl straš-

ný a nezapomenutelný. Náš prales byl též částečně na severní straně zastihnut.“ Ve skutečnosti těžba vichřicí vyvrácených stromů a těch, které byly později napadeny kůrovcem, vedla k vykácení téměř 30 ha (40 %) původní Johnovy rezervace, a to zejména mezi Lukenskou a Horní Basumskou cestou, kolem pramenišť Kaplického potoka.

Důsledky?

Johnova víra ve stabilitu smíšených pralesních porostů a v malý vývojový cyklus se přenesla na mnoho jeho následovníků. Přežívá v myslích mnohých lesníků i ochránců přírody dodnes. Na druhou stranu Johnovo bolestivé prozření v říjnu 1870, kdy velké plochy pralesa padly za oběť mohutné vichřici, mnozí dodnes nezakomponovali do obrazu poznání pralesů. Ano, lesmistr John měl štěstí, že žil v době, kdy generace stromů dorůstaly do svého životního maxima a zažil i okamžik, kdy nastal proces střídání generací. I my jsme před 30 lety nevěřili, že se lesy mohou tak rychle změnit. Dokud nás o tom samy nepřesvědčily.

A svědectví podává i sám Boubínský prales. Jakoby nám trpělivě opakoval prastarou informaci z roku 1727, která říká, že tehdy padl les na 2 hodiny cesty podél Kaplického potoka. Orkán Herwart 29. 10. 2017 polámal a vyvrátil mnoho set kmenů a znovu nám dokázal, že i ve smíšených pralesích mohou v krátkém okamžiku odumřít i velké plochy lesa.

Je jen otázka, jestli jsme také schopni tohoto prozření...

Pavel Hubený

Správa Národního parku Šumava
pavel.hubeny@npsumava.cz

U bývalého Krále smrků padla většina velkých stromů.

Orkán Herwart nešetřil ani Boubínský prales.

Něco bylo ve vzduchu...

Ivo Stehlík našel na Šumavě domov přesně před 30 lety.

Když v březnu 2018 vyšla kniha Aleše Palána Raději zešítet v divočině, přečetl jsem ji jedním dechem a už při jejím čtení jsem cítil, jak souzní s dvěma už vydanými publikacemi. Všechny totiž vznikaly zhruba ve stejnou dobu, měly podobný rámeček a rezonovala v nich podobná témata. Jako by něco bylo ve vzduchu, co jejich tvůrci cítili a nemohli tomu odolat.

25 let příběhů Národního parku Šumava

První kniha vyšla v prosinci 2016. 25 lidí, odborníků v určitém oboru, o něm vypráví tak, aby i laik byl schopen všemu porozumět. Například Vojtěch Čada mne fascinoval sdělením, že v horských oblastech Šumavy je pořád minimálně třetina lesů původních, a že z více než tisíce odebraných vzorků z vývrátů po Kyrillu se ukázalo, že průměrné stáří šumavských smrků v horských smrčínách je 200 let. A tak bych mohl pokračovat dále. O životě samotných autorů se ale většinou dozvíme málo, někdy v podstatě nic. Pro mne osobně je kniha cenným shrnutím zásadních šumavských témat, kdy na malém prostoru nalézám odpovědi na většinu otázek, které mne v souvislosti s národním parkem, jeho přírodou a soužitím s lidmi napadají. Kniha je navíc velice atraktivní, protože byla vytištěna ve formátu A4 na kvalitním papíře a zdobí ji více než stovka krásných barevných fotografií.

Šumava domovem

Druhá kniha vyšla o rok později. Když se začala projednávat novela Zákona o ochraně přírody a krajiny, nejvíc se propírala situace na Šumavě. A zase, jako už tolikrát předtím, dostávali hlas v médiích zejména odpůrci parku. O vánočních svátcích roku 2015 mi blesklo hlavou: Vždyť ty jsi nakladatel, a tak můžeš dát prostor k vyjádření naopak lidem, kteří tu žijí a národní park jako garanta ochrany přírody tu chtějí mít. Oslovil jsem postupně zhruba 70 lidí napříč celou Šumavou a Pošumavím, z nichž nakonec vykristalizovalo 37 spoluautorů.

Výsledkem je pestrá a různorodá mozaika pohledů. Zhruba půlka autorů jsou rodáci a půlka „napla-

veniny", třetina ženy a dvě třetiny muži, věkově od dětí po důchodce. Lidé všech možných profesí – zemědělci, lesníci, starostové obcí, dřevorubci, vědci, majitelé hotelů a penzionů, řemeslníci, lékaři, učitelé, úředníci, živnostníci, atd. Jsou rozestři po celé Šumavě a Pošumaví, od Vyššího Brodu na jedné straně, po Železnou Rudu a Mlázovy na straně druhé. V jejich vyprávění se otevírají jejich životy, ožívá svět šumavských Němců, bolestná etapa odsunů, padesátá léta a zadrátování Šumavy, příchod nových usedlíků, normalizační šedá a podivný svět propustek do pásma i revoluce a vznik národního parku.

Kniha Šumava domovem by se asi nejlépe dala charakterizovat jako vyznání lidí, spjatých se šumavskou krajinou. Po jejím přečtení už nikdo nemůže říct, že by na Šumavě nežili lidé, kteří tu chtějí mít národní park, a kteří dokonce chtějí, aby jeho významná část byla divočinou. Kniha má 352 stran tištěných na křídle a ilustrují ji dvě stovky nádherných fotografií včetně zhruba desítky historických snímků z rodinných archivů.

Raději zešilet v divočině

Kniha rozhovorů vyšla v březnu 2018. Když se ke mně dostaly první upoutávky na ni, byl jsem z nich dost rozpačitý. Má totiž podtitul Setkání se šumavskými samotáři a i když Mirek Sedláček a někteří ostatní si podobné přízvisko určitě zaslouží, můj kamarád Roman Szpuk, žijící v bytě ve městě, nebo moji blízcí kamarádi a sousedé přes kopec bratři Klišíkové už stěží. To bych o sobě mohl také rozhlašovat, že jsem samotář, a většina sousedů by si ťukala na hlavu. Avšak po přečtení velmi silných výpovědí z této knihy jsem pochopil, o co autorovi Aleši Palánovi vlastně šlo. Snažil se o postižení vnitřní samoty, která do značné míry souvisí i se samotou vnější, ale ne nutně. Rozhovory jsou vedené velice obratně a zpovídání nic nezamlčují, což dává knize velký náboj. Ožívají před námi momenty souznění s přírodou, schopnost být sám se sebou, silná svobodomyslnost i stavy osvětlení, ale také deprese, problémy s alkoholem nebo neschopnost udržet si funkční partnerské vztahy. Samota může být pozvlnášejší, ale stejně tak i strašná, ostatně vyobcování bylo v tradičních společenstvích nejtvrdějším trestem.

Kniha je velmi zdařile graficky provedena na speciálním papíře a skvěle ji doplňují černobílé a barevné fotografie Jana Šibíka i černobílé fotografie Romana Szpuka.

Spojovací články knih

Uvedené knihy spojují i lidé, kteří se na nich autorsky podíleli. Roman Szpuk je účasten na všech třech a dokonce inspiroval Aleše Palána k vytvoření jeho svěbytné výpovědi o samotě v nás. Další jména se objevila ve dvou: Zdena Křenová (25 let příběhů Národního parku Šumava, Šumava domovem) a Jáchym Kaplan (Šumava domovem, Raději zešilet v divočině). Díky vytvoření knihy Šumava domovem a následným autorským čtením se seznamuji s další plejádou úžasných osobností, kterými bych už dnes naplnil dvě další publikace. Vědomí toho, že tu žijí lidé, jimž příroda není lhostejná, je pro mne asi nejcenějším poselstvím všech tří knih.

Ivo Stehlík

Nakladatelství Stehlík
info@knihytehlík.eu

Stezky korunami stromů

Bavorský národní park.

Lipno.

Bachledova dolina.

Na okraji Národního parku Šumava vyrostla v roce 2012 Stezka korunami stromů s překrásným výhledem na Lipenskou nádrž. Od té doby se stala vyhledávaným cílem pro turisty přijíždějící do všech koutů Šumavy. Jak vlastně vznikla myšlenka na tento veleúspěšný projekt, kde se můžeme do korun stromů vydat i jinde v Evropě, jaké jsou principy tvorby těchto projektů? Na všechny tyto otázky se pokusíme odpovědět v následujícím textu.

Kde vznikla první myšlenka na nový fenomén poznávání korun stromů?

Vše začalo v roce 2009, kdy byla v německém Neuschönau dokončena první Stezka s rukopisem architekta Josefa Stögera. Ten dává tvář postupně všem následujícím stezkám. Jednotlivé stavební prvky navrhuje tak, aby stavba nesoupeřila s lesním prostředím. Dává možnost vyniknout dřevěným prvkům. Výsledkem je stavba, která velmi citlivě využívá přírodního prostředí a některé nosné prvky splývají s lesním prostředím. Tento přístup je zcela zásadní i s ohledem na cíl Stezek korunami stromů. Cílem je představit lesní prostředí z jiné perspektivy. Proto je velmi důležité stavbu zarámovat do přírodního prostředí bez jeho většího narušení.

Za původním zájmem stojí skupina lidí okolo Bernda Bayerköhlera, která vytvořila fungující společnost Erlebnis Akademie (EAK). Nadšený propagátor přírody tak zužitkoval svoje nápady se zkušenostmi z cestování po světě. Fenomén se zrodil. Obrovská oblíbenost projektů realizovaných společností EAK tak roste. Vždyť, kdo by se nešel rád projít lesem a ještě ve výšce, která poskytuje

zcela nečekané pohledy na nám důvěrně známé prostředí.

Stezky korunami stromů v Evropě

Hned po první stezce v Národním parku Bavorský les (2009) byla další postavena v České republice na Lipně (2012). Následovala Rujána (2013), Schwarzwald (2014), Sarschleife (2016), Krkonoše a Bachledova dolina (2017). V současné době se staví Stezka korunami stromů v Rakousku. Připravují se ale další lokality v celé Evropě.

Ekologická výchova jako neoddělitelná součást projektu

Ihned na počátku realizace si tvůrci museli položit otázku. Bude stačit postavit dokonalé stavební dílo bez většího smyslu nebo je nutno dát projektům i další náplň? Bylo jednoznačné, že samotná perfektní stavba nestačí. Projekt musí lidi oslovit, ukázat jim to, proč jsou do prostředí lesa zváni. Musí se pobavit, ale zároveň je zde šance návštěvníkům sdělit důležité informace týkající se ochrany životního prostředí. Je zcela pochopitelné, že člověk, který se prochází

v chrámu lesa, se zabývá otázkou, jak tyto hodnoty chránit. A proto je každá stezka spjata s určitou formou ekologické výchovy. K tomu všemu jsou velmi potřební odborně znalí partneři. Erlebnis Akademie za dobu svého působení získala ke spolupráci opravdové odborníky ve vztahu k přírodě. V Německu jsou jimi například Bavorský národní park, národní park Schwarzwald, DBU (německá nadace pro životní prostředí-jedna z největších nadací v Evropě), přírodní park Saar- Hunsruck, v Čechách je to Krkonošský národní park, Lesy České republiky, na Slovensku Pieninský národní park. V současné době se o partnerství jedná i s Českým největším národním parkem - Šumavou. Spojení s přírodovědci a ochránáři přináší všem projektům neocenitelné informace pro návštěvníky. Například v Krkonoších se procházka lesem neodbyvá pouze v korunách stromů, ale návštěvníci se dostanou i do podzemí a mohou se tak dozvědět i něco více o životě v zemi. Celá podzemní, ale i nadzemní část expozice byla informačně zpracována pracovníky Správy Krkonošského národního parku.

Co a jak se tedy na Stezkách vysvětluje? V Krkonoších je například zobrazeno na jednotlivých zastávkách téma stability lesních porostů. Dozvíme se, proč je přirozený les odolnější vůči silnému větru, mokrému sněhu, hmyzím gradacím. A nejen to. Takto strukturovaný les je i druhově a prostorově bohatý a dává tedy prostor pro život daleko širšímu spektru živočichů a rostlin. Druhová a prostorová diverzita je klíčem k trvalosti lesních porostů všude ve světě a ne jinak tomu je i v našem středoevropském prostoru. Kromě toho se v podzemní expozici dozvíme, jak se vlastně dostávají do půdy znovu a znovu živiny, které následně vytváří vhodné půdní klima pro život stromů a jiných rostlin. A co víc? Pokud už vás kromě těchto nesmírně důležitých témat zajímají i některé drobnosti, pozorně si prohlédněte místa, kam jsou nasměrována zvláštní divadelní kukátka. Uvidíme tam ty nejdůležitější herce v lesním prostředí. Můžeme tam objevit vřetenovku krkonošskou, lišejníky, výsledky hledání datla černého, pomalu vyrůstající jedli bělokorou ve stínu starých smrků a ještě o mnoho více. Uvidíme vše, co dotváří plně fungující komplex lesa.

Proč se staly Stezky korunami stromů fenoménem

Jsou tedy stezky korunami stromů fenoménem doby? Zdá se, že je tomu tak. A jak je vysvětlení. Projekty pracují s tím nejcennějším, co v našem uspěchaném světě máme. Dalo by se říci, že se jedná o návrat ke kořenům. V tomto případě se ale jedná o návrat ke korunám. Jednotlivé projekty ukazují nádhernou přírodu, snaží se návštěvníka zklidnit a poskytnout mu čas, aby se nadechnul a vnímal jiný běh času. Zblízka se může dotknout a pozorovat 100leté stromy, jež se tyčí do výšky 30 metrů a přitom je možno je shlédnout od země až po koruny. Navíc si na ně můžeme sáhnout. Není to virtuální realita. Navíc to vše můžeme ve stejný čas sdílet se všemi blízkými. Nezdírdka se stává, že na návštěvu do korun stromů vyrazí rodina s dětmi a vezmou s sebou i babičku a dědečka. Rodiny, které mezi sebou mají hendikepované vyrážejí rovněž spolu. Spojuje je výjimečný zážitek. Být spolu v lese a nepociťovat žádné bariéry není úplně běžný moment jejich každodenních výletů.

Ano. Zážitky to je to, co spojuje většinu hodnocení návštěvníků Stezek. A pokud je tento zážitek prvotním impulsem k tomu, abychom se zamysleli nad smyslem existence stromů a lesa, pak už jen krůček k jeho důsledné ochraně. Tvůrci těchto projektů jsou přesvědčeni, že emoce pomáhají vytvářet povědomí o nutnosti chránit přírodu jako takovou a otevírají nám oči. Po návštěvě si přesně toto většina lidí řekne. A to je náš cíl.

Světlá budoucnost?

To se uvidí. Ale všichni doufají, že ano. Dechberoucí zážitek, kvalitně odvedená práce, zajímavé informace o přírodě, doplněné o možnosti se dobře najít. Mimochodem, společnost EAK má zájem, aby se v jejich zařízeních preferovaly místní produkty. To není ale vše. Součástí uvažování o budoucnosti je vždy přemýšleno o vylepšeních, která musí přicházet téměř každým rokem. A o to se budeme všemi silami snažit. Přijďte třeba navštívit naše nedávno otevřené Království lesa na Lipně.

I nadále se budeme snažit předávat nové informace týkající se ochrany lesů. V současné době intenzivně pracujeme na expozici pro všechny Stezky v Evropě. Měla by se týkat ochrany přirozených lesů ve spojení s tzv. klimatickou změnou. Jsme přesvědčeni, že les je tou správnou odpovědí na mnoho problémů, které se objevují v souvislosti s výkyvy teplot, extrémními projevy počasí atd. Prezentaci těchto témat ale z podstaty nemůžeme dělat sami. Potřebujeme partnery - odborníky. Proto připravujeme i partnerství s národním parkem Šumava.

Filip Pekárek

Jednatel, Zážitková akademie s.r.o.
dceřinná společnost německé EAK -
Erlebnis Akademie ag

Centrum přírodního dědictví Rujána.

Království lesa Lipno.

Krkonošský národní park.

Saarschleife.

Schwarzwald.

Rujána.

Nový (pra)les nezadržitelně roste na místě odcházející generace pralesa.

Duch pralesa po letech

V roce 2006 byla u Plešného jezera slavnostně otevřena zážitková stezka DUCH PRALESA. Předtím zde postupně uschla většina smrkového stromového patra následkem přemnožení kůrovce především na pravé straně jezera až k vrcholu hory Plechého. Poté zde následkem orkánu Kyrill, který sfoukl stromy v lednu 2007, a vlivem následující kůrovcové kalamity došlo k rozsáhlým změnám v dalších lesních porostech i na celé levé straně Plešného jezera. Přes tyto opravdu rozsáhlé přírodní zásahy do vzhledu lesa v širokém okolí Plešného jezera nepřestalo být toto místo jedním z nejnavštěvovanějších cílů na jihu Národního parku Šumava. Jak je to možné?

Kolik bylo a je pralesů

Není to tak dávno, co se ve spojení se Šumavou mluvilo pouze o jednom pralesu – o tom Boubínském. Ten, jak se uvádí v literatuře, byl „založen v roce 1858“. Může být prales založen? Je tomu pralesu skutečně jen 160 let? Ne, k nejdůležitějším znakům pralesa patří, že přetrvává věky! Takových míst je odborníkům známo celá řada a další se objevují. S těmito poznatky je stále více seznamována i veřejnost a i tento časopis a tento článek slouží k tomuto účelu.

Les na severních svazích Trojmezí hory se vyvíjel stejně jako na jižním svahu Boubína pod taktovkou přírody od nepaměti podnes. Rozsáhlé „katastrofy“, které toto území v uplynulých desetiletích zasáhly, budily na první pohled hrůzu, ale nakonec se ukázalo, že podobně dynamický vývoj zdejší les zažíval v historických dobách opakovaně a patří to, jak vědci z oboru ekologie lesa dokázali, k přirozenému vývoji horských smrčín.

Převratné změny lesa způsobené přírodními živly patří k životu pralesa nejen na

Trojmezí. Každý návštěvník si také i dnes (nebo dnes opět) odnáší zážitky z návštěvy pralesa. Nemusím ani vědět, jaké jsou znaky pralesa, abych ho poznal. Když nemohu „vystoupit“ z pěší stezky (vedoucí ke Stifterovu pomníku) kvůli neprostupnosti bujné vegetaci v okolí, když musím překračovat nebo podlézat spadlé kmeny, pokud nejsou od strážců na šíři stezky vyřízlé a odvalené stranou, a když se tu smím pohybovat jen na vlastní nebezpečí, tak se musím nacházet jedině v pralesě!

Stezka pralesem

Okolí stezky Duch pralesa se od jejího otevření v roce 2006 značně změnilo. I když z pohledu člověka trvá vznik pralesa stovky let, tak zde nikdo nepochybuje o tom, že na místě uschlých stromů vyroste nový les!

Jak se takový prales pozná a co všechno na stezce Duch pralesa potkáme a poznáme? Základní podmínkou je, že vývoj a vzhled pralesa určuje samotná příroda. Člověk se do díla přírody pokud možno vůbec neplete, i když to pro něj bývá to

nejtěžší – nic nedělat. V pralesě najdeme velké množství mrtvého dřeva, neboť k odumírání stromů dochází rychleji než k jejich následnému rozkladu. Stromy přirozeně umírají vestoje, pokud je živly nevyvrátí z kořenů. Účinkem dřevozijných (dříve „dřevokazných“) hub rychle ztrácejí pevnost a hmotnost a ulamují se po několikametrových částech. Navíc rozkládající dřevě může způsobit zlom stromu i za bezvětří. Na zemi ležící kmeny se ve zdejších podmínkách rozloží i za více desítek let. Výskyt hub rostoucích na dřevě je tu nesrovnatelný s hospodářským lesem – od troudnatce pásovaného až po vzácného korálovce jedlového.

Stromy v pralesě jsou různého stáří a velikosti, protože vyrůstají průběžně. Kůrovcovou kalamitu přežili na Trojmezí rekordně nízký počet dospělých stromů – pouze asi 5%. Ty by mohly být za stovky let oněmi pralesními velikány, které ostatní v růstu nedohoní. Ale musí mít štěstí! Nesmí je porazit některá z následných vichřic bičujících nepravidelně šumavské hřeben a musí mít dostatek živin a vody,

DĚDEČKU PODÍVEJ,
KOLIK JE TU
MALÝCH STROMEČKŮ!

Rok 2006 - smutek nad uschlými pralesními velikány.

Informační desky na zážitkové stezce, která se stává dobrodružnou výpravou.

aby je okolní, třeba i dnes klíčící semenačky nepředběhly. Aby stromy lépe odolávaly porывům větru a sněhu, tak mívají větve těsněji přimknuté ke kmeni. Místa, kde je dnes les řídký, zajišťují pestrou mozaiku biotopů pro co nejširší škálu rostlin, ale i hmyzu, ptáků, atd. Díky hustému travnímu podrostu pak trvá než se tam uchytí nový stromek.

Datlík průvodcem

Silně ohrožený datlík tříprstý se stal symbolem stezky Duch pralesa. Jako pozůstatek doby ledové má svůj domov v horském smrkovém lese a i přes ideální podmínky pro život v Trojmezenském pralesi se zde evidentně nepřemnožil (a ani nepřibral na váze). Jako průvodce po stezce představil základní aspekty týkající se horské smrčiny.

K věčným otázkám Šumavy patří: Jak může tak malý brok jako kůrovec zabít tak velký smrk? Na tuto i další otázky dokáže datlík odpovědět, aby tomu rozuměl každý návštěvník. Navíc datlík má kůrovce opravdu rád, protože se jím živí. Bydlení si datlík zařizuje v dutině vydlabané vlastním zobákem a může to být jak v živém, tak v mrtvém stro-

mě. Tyto doupné stromy pak poslouží jako hnízdiště pro četné druhy ptáků, ale i pro hlodavce nebo netopýry.

Co se (nejen) datlíkovi povedlo

Na základě podrobného monitoringu od roku 2009 víme, co se v tomto území děje. Ve stromovém patře v průměru přežilo 10 velkých stromů (průměr kmene nad 30 cm) na hektar a k tomu dalších 600 stromů s průměrem nad 7 cm. K opravdovému boomeru došlo ve vrstvě zmlazení, kde evidujeme v průměru 8 tisíc stromečků na hektar! (Tady jde asi o 20 % více než v jiných územích ponechaných samovolnému vývoji.) Největší nástup zaznamenal smrk – asi 67 %. Dále se nejvíce daří jeřábu ptačímu (asi 28 %), ale protože jde o pionýrskou dřevinu, tak postupně bude ubývat, až se dospělosti dožije pouhých několik jedinců. Ve zmlazení je také zastoupen buk a jedle a výjimečně i bříza, topol, osika a vrby. Zejména u jeřábu platí, že na jejich šíření se podílí ptáci, kteří se živí jeho bobulemi a semínka pak „sází“ při sezení na suchých pahýlech a větvích. Jejich koncentrace v blízkosti suchých stromů je přímým důkazem pro toto tvrzení.

Prales se vyznačuje starými stromy, které dorůstají až gigantických rozměrů. V Trojmezenském pralesi nemohou nikdy konkurovat rozměry smrkům z Boubínské pralesi, protože jde ve velké míře o klimaxové smrčiny rostoucí ve velmi drsných klimatických podmínkách. V karu Plešného jezera byl nalezen nejstarší smrk známý ze Šumavy (a dost možná za celou Českou republiku), který prokazatelně rostl již v době Karla IV. Jeho věk byl spočítán na 632 roků! Na samotné stezce Duch pralesa pak můžeme pařez tzv. Švejdova smrku (nazvaného podle svého nálezců Ludka Švejdy, místního strážce přírody), který byl v době smrti (2002) 559 let starý a to při průměru kmene pouhých asi 60 cm!

Mnohá tajemství pralesů ještě čekají na svá odhalení. Nejdůležitější je, aby tu s námi nadále zůstaly, protože vzhledem k těmto věkovitým kmetům chodíme my lidé na návštěvu k pralesům, protože jim patří lesy, hory a Šumava!

Josef Štemberk
Správa Národního parku Šumava
josef.stemberk@npsumava.cz

Horní Polecká nádrž

Mapka trasy

Polecké nádrže a Žďárské jezírko

Půvab krajiny v klidné části Šumavy

Oblast v okolí Polky mezi Horní Vltavicí a Borovou Ladou patří na Šumavě mezi klidná a pohodová místa s malebnou krajinou a malým turistickým ruchem. U hladin vodních nádrží, zejména Horní Polecké, to platí dvojnásob.

Polka

V romantickém údolí u soutoku Poleckého potoka a Teplé Vltavy stávala osada Elenzbachl. V roce 1745 ji založili Schwarzenbergové. Zachoval se z ní pouze bývalý dům Johanna Selbitschky, který byl zrekonstruován a nyní slouží jako penzion Polka. K založení Polky vedla tehdy potřeba dřeva, proto jejími obyvateli byli převážně lesní dělníci, kteří jej v okolních lesích těžili. K jeho dopravě využívali Polecký potok, na němž byly vybudovány umělé nádržky pro zadržování vody, která se z nich při plavení dříví vypouštěla.

Dolní Polecká nádrž

Nachází se u pravého břehu Teplé Vltavy a má dva přítoky – ústí do ní Polecký potok a z Teplé Vltavy přes ni protéká náhon malé vodní elektrárny, která byla v roce 1913 přestavěna z bývalého Paulova mlýna a po několika rekonstrukcích vyrábí elektřinu dodnes. Náhon je dlouhý 2 kilometry a získává se jím spád 18 metrů pro pohon dvou Francisových turbín.

Od Teplé Vltavy k Horní Polecké nádrži

Z Polky z parkoviště „Zaparkuj a jdi dál“ po žluté turistické značce kolem penzionu

Polka (možnost občerstvení) na rozcestí, kde pokračovat rovně po modré značce, která přichází zleva. Souběžně s ní je vedena i žlutě značená cyklostezka č. 1038. Po krátkém stoupání lesem po asfaltované silnici se ve svahu otevře rozlehlá pláň, na níž stávala osada Nová Polka, která vznikla o 100 let později než Polka u Dolní Polecké nádrže. Po levé straně směrem na jihozápad je pěkný výhled na 1133 m vysoký Žlíbský vrch, na němž stojí vysílač. Po půl kilometru mírného stoupání opustit na rozcestí Nová Polka modrou značku a pokračovat po cyklostezce č. 1038. Po 1,2 km v ostré levoto-

Výškový profil trasy

čivé zatáčky, těsně před místem, kde cyklostezka překonává Polecký potok, odbočit vpravo na neznačenou lesní cestu, po které dojdete po necelých 700 m k Horní Polecké nádrži v nadmořské výšce 950 m. Je napájena Poleckým potokem, který pramení v nedaleké Jelení slati ve výšce 1010 m. Klidné místo uprostřed lesů, které přímo vybízí posedět na hrázi a pozorovat ve vodě převalující se ryby nebo rej vážek nad hladinou. Můžete se odtud vrátit stejnou cestou (3,5 km) nebo si túru prodloužit přes Žďárské jezírko.

Od Horní Polecké nádrže ke Žďárskému jezírku

Nejkratší cesta od Horní Polecké nádrže je po neznačené tzv. Příčné cestě, která vede po hrázi a stáčí se vpravo. Po necelém kilometru se tato již částečně zarostlá cesta napojí na lesní cestu, která vede po vrstevnici kolem západního vrcholu Jeleního vrchu. Odbočit na ní vpravo, po 750 metrech přivede na asfaltovou silničku z Knížecích Plání do Strážného (zelená TZT). Zde odbočit vlevo a po půl kilometru přijdete k malebnému Žďárskému jezírku.

Dolní Polecká nádrž

ku, kterým protéká potok Častá. Bylo rovněž vybudováno jako nádržka pro plavení dříví. K návratu do Polky pokračujte po zelené značce na rozcestí Pod Homolí a odtud vlevo vzhůru po cyklostezce č. 1038 na rozcestí Nová Polka a dolů zpět k parkovišti v Polce. Celková délka trasy je 15 km.

Přístup k výchozímu místu

Po silnici 167 z Horní Vltavice do Borové Lady po 5 km odbočit na mostek přes Teplou Vltavu, 200 m za ním je vpravo parkoviště pro několik aut „Zaparkuj a jdi dál.“ Autobusové spojení je možné pouze v období letních prázdnin - ráno z Volar nebo z Lenory do autobusové zastávky „Horní Vltavice, Polka, u mostu“ a zpět večer (linky 320022 a 320024 provozuje GW Bus a.s. Č. Budějovice).

František Janout
janout.frantisek@seznam.cz

Žďárské jezírko

Putování za památnými
stromy – 14. díl

Lípa na Wunderbachu

V tomto letním putování se seznámíme s památnou lípou malolistou, která již téměř 300 let roste v méně známé lokalitě zaniklé osady zvané Wunderbach.

Foto: Štěpánka Vojtěchová

Mohutnost památné lípy malolisté (srdčité) ji tvoří nepřehlédnutelnou a tvoří výraznou krajinou dominantu této zaniklé osady. Její obvod dosahuje téměř 500 cm, výška dosahuje 25 m. Lípa vyrůstá u rozvalin domu s číslem popisným 4.

Tato zbořená usedlost, u jehož vchodu památná lípa roste, byla trvale obývaná až do roku 1945. Po tomto roce byli její majitelé, Maria a Stefan Hofmanovi, společně s dalšími obyvateli Wunderbachu nuceni opustit svůj rodný kraj. Následné zřízení vojenského prostoru neumožnilo dosídlení chalup, které po několik let chátraly a byly terčem dopadajících střel. Dnes se v osadě nachází pouze několik už téměř rozbořených zdí, kamenné snosy a několik posbíraných zbytků nářadí denní potřeby.

Wunderbach

Do zaniklé osady Wunderbach, nacházející se na úbočí Radkovského vrchu, nevede žádná turisticky proznačená trasa. Nejlepší cesta přichází od bývalé osady Velký Babylon, od které do zaniklé osady přichází několik lesních cest. Svůj název osada získala podle protékajícího potoka, nesoucího totožný název. Doslovný překlad názvu osady i potoka zní Zázračný potok. Potok byl následně přejmenován na Pěkný a osada dostala název Bystrá. Svůj název potok dostal nejspíš díky četným kaskádám a drobným vodopádům, kterých je na toku potoka nespočet. Potok Pěkný pramení pod vrcholem hory Křemelná přibližně v nadmořské výšce 1 000 m a během své krátké pouti, měřící jen něco málo přes 3 km překonává čtyřsetmetrový spád. Voda Pěkného potoka pokračuje svoji cestu v řece Otava, do které se vlévá nezdaleko lokality zvané Myší domky.

Rozkladitá koruna lípy. Foto: Oldřich Vojtěch

Dodnes jsou zde roztroušené zbytky jednoduchých strojů, které naši předci používali. Foto: Oldřich Vojtěch

Osada Wunderbach, neboli Bystrá, byla tvořena dvěma částmi, které od sebe dělil potok Pěkný (Wunderbach). Každá z těchto částí osady se rozkládala na jiném katastrálním území. Větší část osady, čítající celkem pět stavení, ke kterým náležela i usedlost s čp. 4 a naší památnou lípou, se rozkládala v katastrálním území Velký Radkov. Menší část osady připadala ke katastrálnímu území Stodůlky.

Zázračný potok

Proč se potok a následně i osada jmenovala Wunderbach, neboli Zázračný potok, možná objasní následující pověst.

V jednom stavení v osadě kdysi vážně onemocněl sedlák. Nemoc byla vleklá a ná-

Zbytky původního osídlení jsou dodnes patrné. Foto: Oldřich Vojtěch

Kaskády Pěkného potoka. Foto: Oldřich Vojtěch

kladná. Manželka sedláka se vypravila pro doktora do Rejštejna, avšak již neměla na jeho zaplacení. Proto se rozhodla, že se pokusí doktora zaplatit domácími vejci. Vydala se na cestu s vejci, která nesla v šátku. Na cestě plné kořenů žena zakopla a všechna vejce popadala do potoka. I přes to se rozhodla v cestě pokračovat. Cestou prosila o pomoc, o zázrak. A ten se skutečně stal. Když došla do místa, kde se voda Zázračného potoka vlévá do Otavy, našla žena všechna vejce nerozbitá. Poděkovala a spěchala za doktorem, který jejího manžela zachránil.

Jitka Maršálová

Správa Národního parku Šumava
jitka.marsalkova@npsumava.cz

Šumava před sto lety

na snímcích Fotoateliéru Seidel X.

Museum Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově ukrývá ve svém fotografickém archivu na 140 000 snímků z období před 100 lety. Legendární „kronikář Šumavy“ fotograf Josef Seidel a jeho syn František zachytili na svých snímcích dávnou tvář šumavské přírody a krajiny. Postupně Vám ji představujeme...

Plastická kožená vazba vystavovaného alba o rozměru: v. 47 x š. 59 cm.
Foto: Petr Hudičák

Vhazování dřeva do kanálu. Foto Josef Seidel, před rokem 1900.

Doprava dřeva ve schwarzenberských lesích na snímcích Josefa Seidela

Fotoalbum pro Schwarzenberky

František Seidel se v jednom z rozhovorů v 90. letech 20. století zmínil: „*tatínek (Josef Seidel) dělal velké album pro Schwarzenberky na světovou výstavu. Kdepak dneska asi je?*“. Dnes už na tuto jeho tenkrát spíše řečnickou otázku umíme odpovědět. Hledané album o výšce 47 cm a šířce 59 cm s celkem 25 fotografiemi rozloženými na devítí listech se dnes nachází v knihovně Národního zemědělského muzea na zámku Ohrada v Hluboké nad Vltavou. Jeho věrná kopie již několik měsíců zdobí i expozici Musea Fotoateliér Seidel.

Dnes již bohužel přesně nevíme, k jaké příležitosti bylo album nakonec použito. Možná opravdu k některé z výstav přelomu 19. a 20. století. Pro výstavu v letech 1889 (Paříž) a 1891 (Jubilejní zemská výstava v Praze) ještě Josef Seidel neměl dostatek fotografického materiálu. V tomto období byl na Šumavě a v Českém Krumlově teprve krátce. Poslední, zatím nedoložené informace, směřují ke světové výstavě v Paříži 1900.

Album sloužilo jako názorný příklad, jak je možné s minimálními náklady na stroje a techniku, pouze silou šumavských rukou a silou vody dostat dřevo z jinak těžko dostupných schwarzenberských lesů až do povodí Vltavy a Dunaje. Najdeme v něm jedny z nejhezčích fotografií Josefa Seidela věnované šumavským dřevařům, kteří byli jeho srdci tak blízcí. Tyto snímky byly brzy po svém vzniku velmi populární a dnes jsou již svým způsobem „zlidovělé“.

Na relativně malém prostoru, které jednotlivé listy alba poskytly, se podařilo představit základní postupy dopravy dřeva v podobě dlouhých kmenů i metrových polen ze Šumavy na cílová místa určení. Základní etapa prací - svážení dřeva na saních z míst, kde bylo poraženo až k Schwarzenberskému plavebnímu kanálu, zaujme již na prvním snímku.

Následující fotografie dokumentují pečlivou a pozornou práci při plavebním dozoru ve Schwarzenberském kanálu. O tom, že zde musel být prostor i pro odpočinek, svědčí ná-

sledující snímek ležícího mladého lesníka pořízený mezi smykem a cestou na Jeleních Vřších. Další fotografie jsou již z Kanálové cesty a jsou na nich zachyceni zástupci všech těch stovek lidí, kteří se podíleli na bezproblémové plavbě dřeva kanálem. Josef Seidel zachytil dělníky, jak vhazují do kanálu poleňované dřevo z hromad, které byly připraveny v zimě. Jejich práci doprovází mistrně zvládnutá fotografie jak s dobře viditelnou proudící vodou, tak i s tou vystřikující z kanálu díky vhozeným polenům. V té době se jednalo o technicky výborně zpracovaný záběr. Jedním z mála (a o to cennějším) snímků je pohled na místo nedaleko křižovatky Heffenkrieg (dnes Klápvovna), kde u kanálu stojí žena připravená signalizovat pomocí kruhového terče případně nebezpečí při plavbě.

Další z listů alba ukazuje zatím stále ještě neurčené místo kdesi uprostřed lesů, kde probíhá výstavba cesty. Pouze k této jediné fotografii z alba nebyl zatím v Seidelově archivu nalezen negativ a ani jiné provedení snímku

Hleďte zmizelou podobu šumavské krajiny v databance starých fotografií na www.seidel.cz a v Museu Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově.

(jako např. pohlednice, otištění v časopise, průvodci apod.). Okolí Schwarzenberského kanálu je dodnes hustě protkané lesními cestami a zdá se být téměř nemožné určit místo, kde se tato Seidelem zachycená cesta stavěla.

Fotograf Seidel se dostavil i na břeh nádrže Říjiště, a zdokumentoval stav okolní krajiny. Dobrá polovina tamního lesního porostu byla v té době tvořena listnatými stromy. V okolí nádrže je připraveno velké množství metrového dřeva v hraních (hromadách) určené pro plavbu v kanále.

Je obtížné vysledovat nějaký systém řazení fotografií na jednotlivých listech alba. Od šumavského Říjiště snímky náhle přeskočí až do Českého Krumlova. Místo ležící tehdy za městem, u Trojice v Domoradicích, přibližuje řeku Vltavu a s ní břehy s vory. Tam, kde bývala továrna na dřevěné lišty firmy Tschunko, je také dobře vidět silnice z města k Českým Budějovicím.

Velkoformátová fotografie na následujícím listu ukazuje jeden z náročných úkolů při práci okolo kanálu. Dělníci zde vytažují dlouhé kmeny, které voda vedená v tzv. Želnavském smyku splavila až k Vltavě a rovnají je do skladu dřeva v dnešní Nové Peci. Šumavané v neodmyslitelných dřevácích bezpečně stojí na mokřích kládách a pákami v podobě dlouhých pevných bidel s ohnutým koncem vytažují kmeny z kanálu a kutálí je ke skladu. Na jejich práci dohlíží Karel Wimmer, jediný muž, kterého dnešní pamětníci dokázali pojmenovat.

Osmý list alba se na jedné fotografii vrací k tunelu Schwarzenberského kanálu v Jeleních Vrších, na druhé je pohled na Plešné jezero, které bylo v té době vodní nádrží pro plavbu dřeva ve Schwarzenberském kanálu.

Třetí snímek osmého listu ukazuje kameňatý tok Vltavy v Čertových proudech, které

znemožňují jakoukoliv dopravu dřeva a klády se v těch místech překládaly na volské povozy či později vlak a vozily od Lipenského zdvihu do Vyššího Brodu. Zbylé snímky osmého listu napovídají, že právě doprava po železnici bylo tím správným způsobem jak dostat dřevo přes balvanité koryto za vltavským prahem u dnešní hráze Lipna.

Poslední devátý list na čtyřech snímcích ukazuje stavby na vodních tocích určené pro vykládání dřeva z proudu - rechle ve Vyšším Brodě (2x), Českém Krumlově a také jedny dnes zapomenuté na horním toku Vltavy. Ty bývaly jen pár stovek metrů od skladu dřeva v Želnavě - Nové Peci v místě nedaleko osady Hory zvaném Zaunmühle. Zbytky staveb „Zaunova mlýna“ jsou viditelné pouze při nízké hladině vody na dně přehrady třeba z železničního mostu u Nové Pece.

Začali jsme slovy Františka Seidela, a také jimi můžeme skončit. O tom, že o práci se dřevem a lidi, kteří jí vykonávali, se Františkův otec Josef zajímal i mimo své zakázky, z prostého lidského zájmu obdobně tvrdě pracu-

jícího člověka svědčí např. Františkův deníkový záznam ze soboty 9. 1. 1925:

„Marně koukáme z okna. Stále žádný sníh, všechno na něj čeká. ... Dřevorubci nevydělají vůbec nic, přicházejí o svůj krásný výdělek. ... Dne 1. 2. zase trochu padal sníh. Lyžaři už toho hodně plánují. Ale přichází obleva a deštivé počasí. Takže prkýnka musejí čekat dál. ... Všichni nadávají. Dřevorubci jsou k politování...“

U Seidlů se při domácích debatách nepochybně často probíralo, že dřevorubci kvůli nedostatku sněhu přicházejí o jeden z hlavních zdrojů příjmu - výdělek získávaný při stahování dřeva ze šumavských lesů.

Dojemná je i Františkova vzpomínka na otce Josefa z května roku 1938, kdy byl tatínek již tři roky po smrti, přesto však stále „jakoby neodešel“ a vzpomínali na něj ze všech zmiňovaných právě i dřevorubci.

Petr Hudciák a Zdena Mrázková
Museum Fotoatelier Seidel, Český Krumlov
hudciak@seidel.cz

Dřevosklad v Nové Peci. Karel Wimmer dohlíží na vybírání klád. Foto Josef Seidel, před rokem 1900.

Úvodní list alba (výřez z listu) s ikonickou Seidelovou fotografií svážení dřeva ručními saněmi. Foto Josef Seidel, před rokem 1900.

Hefenkrieg, kde po roce 1916 skončila plavba dřeva směrem k Vídní. Foto Josef Seidel, před rokem 1900.

Svážení dlouhého dřeva na saních pod Plešným jezerem. Foto Josef Seidel, před rokem 1900.

Druhé kolo přírodovědné soutěže „NP Šumava ve školních lavicích“

Od 21. do 24. května se konalo v návštěvnickém centru Kvilda druhé – terénní kolo přírodovědné soutěže „Národní park Šumava ve školních lavicích“. Z prvního kola, které probíhalo v březnu ve školách a zúčastnilo se ho kolem 2 700 dětí, postoupilo do terénního kola 200 soutěžících. Na Kvildě děti plnily úkoly týkající se poznávání fauny, flóry i místopisu Šumavy. Soutěž organizují střediska environmentální výchovy Správy Národního parku Šumava již sedmým rokem, letos se do ní zapojilo 27 škol z oblasti Šumavy.

Za střediska environmentální výchovy **Stanislav Čtvrtník**
Foto: archiv SEV Vimperk
Ilustrace: Alena Fraitová

Výtvarná soutěž pro veřejnost i školy „Pralesy a jejich mýtické postavičky“

K příležitosti roku pralesů vyhlašují střediska environmentální výchovy Správy Národního parku Šumava novou výtvarnou soutěž. Díla do ní mohou tvořit jednotlivci ve věku od 4 let po dospělé. Technikou je kresba nebo malba na papír. Kreslit svá díla přímo na místě mohou návštěvníci v informačních střediscích a v návštěvnických centrech Správy Národního parku Šumava. Zaslání děl do soutěže končí 31. srpna to-

hoto roku. Na podzim proběhne vyhodnocení, slavnostní ocenění vítězných autorů a výstava prací. Bližší informace se dozvíte na www.npsumava.cz a v informačních střediscích.

Soutěž Šumavská MOZKOVKA

V letošním zimním čísle časopisu Šumava opět vyjde příloha Šumavská mozkovka. Již 5. ročník soutěže o nejlepší populárně-naučný text, který podkryvá šumavská tajemství. Přihlásit se může kdokoli, kdo prováděl nějaký výzkum nebo monitoring na Šumavě a chce jeho závěry představit široké veřejnosti. Pravidla jsou jednoduchá:

- 1) Dodat text v elektronické podobě (v aplikaci Word), na max. 1,5 strany A4, velikost písma 12 (cca 5 000 úhozů s mezerami) propagující výsledky **vlastního výzkumu či monitoringu** na území NP a CHKO Šumava.
- 2) Nezbytnou přílohou jsou fotografie (2- 4 ks)+ popisky, grafy výhodou + popisky. Obrázky dodat zvlášť (jpg, tif...), grafy v programu excel. V případě absence fotografické přílohy si Správa vyhrazuje právo doplnit obrazovou část textu.
- 3) Text musí být členěn alespoň do 3 podnadpisy oddělených odstavců.
- 4) Správa NP Šumava si vyhrazuje právo v případě, že bude dodáno více jak 5 příspěvků provést losem jejich výběr.
- 5) Správa NP Šumava si vyhrazuje právo na prezentaci všech došlých příspěvků nejen v rámci soutěže Šumavská mozkovka 2017, ale i v rámci svých publikací, časopisu, internetových stránek, či facebookového profilu.
- 6) Správa NP Šumava si vyhrazuje právo nepřijmout text, který je hanlivý, diskriminující nebo napadající jiné skupiny osob či jednotlivce.
- 7) **Uzávěrka soutěžních příspěvků je 30. září 2018.**

Den CHKO a šumavských pralesů na Zlaté stezce

Tradiční akce letní sezóny, která se bude konat v sobotu 14. července 2018 od 10.00 - 16.00 hodin na Idině Pile v kempu a u informačního střediska. Připraveny jsou aktivity pro malé i pro velké návštěvníky, komentované doprovody na Boubín s průvodci do Divočiny, představení spolupráce s regionem a Národním parkem Bavorský les, pohádka pro děti a s s Museem Fotoateliéru Seidel se vrátíte v čase o 100 let zpět. Celodenní akci realizujeme za přímé podpory Lesů ČR, s. p., Lesního závodu Boubín a Jihočeské centrály cestovního ruchu. Po celý den bude zajištěna kyvadlová doprava z parkoviště v Lenoře na Idinu Pílu. Celý program akce na www.npsumava.cz.

Petra Střelečková
Správa Národního parku Šumava

Březník v novém

Polévka, až čtyři hlavní jídla a sladký koláč jako desert – taková nabídka občerstvení na návštěvníky čeká po celou letní sezónu na Březníku. Zajišťuje ho Pivovar Lyer z Modravy, který chystá také speciální várku piva pouze pro Březník. Březnická hájovna není ale jen občerstvení. Funguje zde informační středisko, které jsme rozšířili především o aktivity pro děti a také muzeum Karla Klostermanna, které obzvláště letos, kdy tento spisovatel slaví 170 let od narození, rozhodně stojí za návštěvu.

Lesy v okolí Stifterovy stezky

Vichřice a kůrovcové gradace na krátkou dobu otevřely výhledy, které byly po desetiletí skryté. Ze Stifterovy stezky ještě dnes vidíme Plešné jezero, Hraničník, Smrčinu i Alpu a také údolí Vltavy s Novou Pecí a Lipenským jezerem.

2006

V roce 2003 byl v okolí Stifterovy stezky vysoký zelený les... V roce 2007, krátce po první vlně žíru kůrovce se les krčil v porostu borůvčí a třtiny a dokonce se mohlo zdát, že nadobro zmizel. Dnes už se výhledy zavírají a vzniká nepropustný les tvořený tisíci malých, ale ne vždy mladých stromů.

2011

Každý z nich chce být jedním z budoucích velikánů, ale protože jich jsou tisíce na hektar, jen málokterým z nich se to povede.

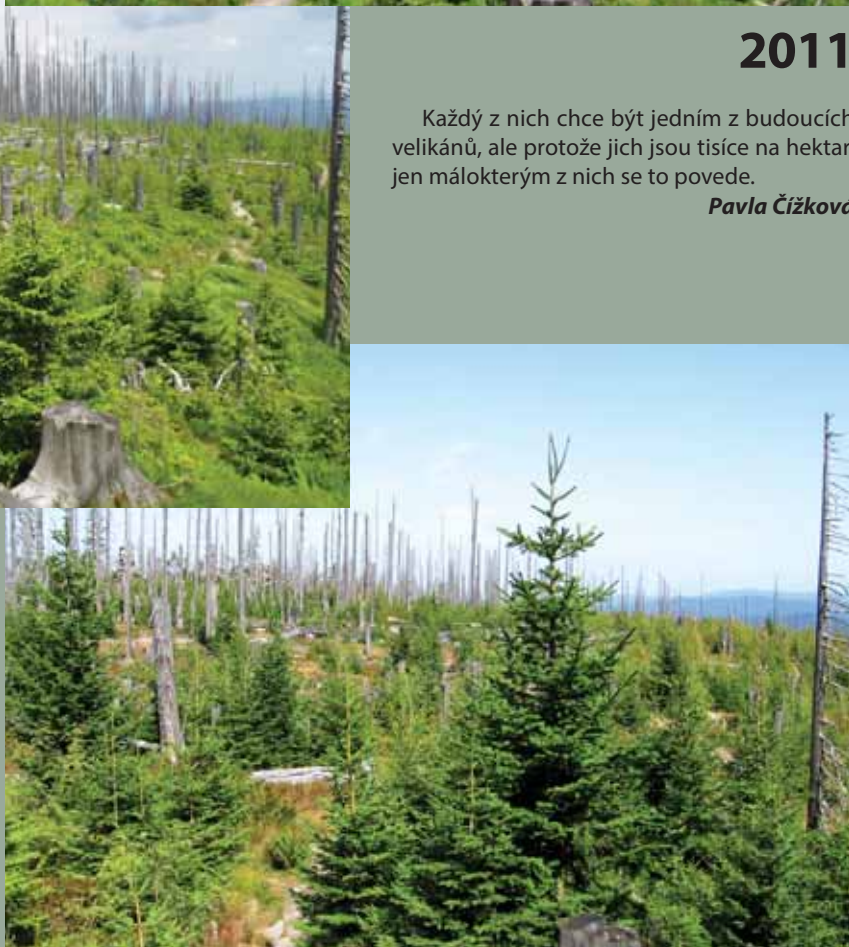
Pavla Čížková

2014

Srovnávací fotografie:
Adam Diviš

2017

ISSN 0862-5166

9 770862 516001 02

www.npsumava.cz